

Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΦΟΡΟΥ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΜΕΘΟΔΟΣ

ΠΡΟΣ ΕΡΕΥΝΑΝ

ΤΟΥ ΑΤΤΙΚΟΥ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

(ΕΠ' ΕΥΚΑΙΡΙΑΙ ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑΣ)

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ
ΑΘΗΝΩΝ

A

60

ΕΝ ΒΟΛΩΙ

ΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ Κ. Π. ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΥ

1923

1. 1. 1

ΜΕΛΟΣ

ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

ΑΘΗΝΑΙΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

A. 60

Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΦΟΡΟΥ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

22
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ
ΑΘΗΝΩΝ
792

ΜΕΘΟΔΟΣ

ΠΡΟΣ ΕΡΕΥΝΑΝ

ΤΟΥ ΑΤΤΙΚΟΥ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

(ΕΠ' ΕΥΚΑΙΡΙΑ ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑΣ)

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Τ. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΚ ΔΩΡΕΑΣ

ΕΝ ΒΟΛΩΙ

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ Κ. Π. ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΥ

1923

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ.—Τὴν παροῦσαν βιβλιοκρισίαν κατήρτισα οὐχὶ ἀπλῶς διὰ νὰ ἀναιρέσω τὰς ἐσφαλμένας γνώμας τοῦ Ἀ. Λ. Κεραμοπούλλου, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἀξίωσιν ὅτι παρέχω θετικὴν μέθοδον, κατὰ τὴν ὁποίαν φρονῶ ὅτι εἶναι εὐλόγον νὰ ἐξετάζη τις διὰ μερικῶν πραγματειῶν ζητήματα τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ, ἢ τοῦ Ἀπικτοῦ μόνον, Πουνικοῦ Δικαίου. Κατὰ τὴν γνώμην μου λοιπὸν ἢ τοιαύτη ἐξέτασις εἶναι χρήσιμον ἐπιστημονικῶς νὰ τελεῖται περίπου κατὰ τὸν τύπον τῶν κεφαλαίων τῆς παρούσης συμβολῆς μου, τὰ ὁποῖα εἶναι:

Προεργασία τοῦ ἔρευ- νητοῦ κατ' ἰδίαν	}	A.'—Ἐκλογὴ τοῦ τίτλου B.'—Διάταξις καὶ οἰκονομία τῆς ὕλης· λογικὴ ἀκολουθία καὶ σύνδεσις τῶν καθ' ἕναστον. Γ.'—Ἐκτίμησις σχετικῶν ἀρχαίων μνημείων καὶ συγγραφεῶν Δ.'—Μέθοδος αἰδικῆς ἐξετάσεως: 1) — Καθορισμὸς τῶν ἐγκλημάτων. 2) — Αἱ φρονικαὶ (ἢ ἄλλαι) δίκαι. 3) — Ἀρμοδιότης, συγκρότησις καὶ ἡγεμονία δικαστηρίων.
Κεφάλαια τῶν ἐκδοθη- σομένων πραγματειῶν	}	4) — Διαδικασία (ἀνάκρισις, ὄρκοι κτλ.) 5) — Τρόποι θανατικῶν (ἢ ἄλλων) ἐκτελέσεων. 6) — Τόποι θανατικῶν (ἢ ἄλλων) ἐκτελέσεων. 7) — Ὅργανα (ἢ καὶ μνημεῖα) θανατικῶν (ἢ ἄλλων) ἐκτελέσεων. 8) — Συμπέρασμα (περίληψις τῶν διαλεκανθηέντων ζητημάτων).

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

22.- ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗ-
ΝΑΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ
ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Ἔργο τοῦ

Συμβολῆ ἀρχαιολογικῆ εἰς τὴν Ἱστορίαν
τοῦ Ποινικοῦ Δικαίου καὶ τὴν Λαογραφίαν

ὑπὸ

ΑΝΤΩΝΙΟΥ Δ. ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΛΟΥ

Ἐφόρου τῶν Ἀρχαιοτήτων Ἀττικῆς

Α'.— Ὁ τίτλος γενικαὶ νομικαὶ γνώσεις

Ὁ συγγραφεὺς τοῦ ἀνωτέρω βιβλίου ἀποδεικνύεται, εὐθὺς ἀπὸ τοῦ τίτλου, ὅτι δὲν ἔχει πλήρη ἐπίγνωσιν τοῦ θέματος, τὸ ὁποῖον ἀνέλαβε νὰ διαλευκάνῃ. Διότι, ἀν ἀποβλέψῃ τις εἰς τὰ περιεχόμενά του, θὰ συμπεράνῃ ὅτι τίτλος τοῦ βιβλίου τούτου ἔπρεπε νὰ εἶναι περίπου ὁ ἑξῆς: «*συμβολὴ εἰς τὴν γνῶσιν τῶν ὀργάνων καὶ τῶν τόπων τῶν θανατικῶν ἐκτελέσεων παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἀθηναίοις*», ἢ ἀπλούστερον: «*περὶ τοῦ ἀποτυμπανισμοῦ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἀθηναίοις*». Ἐντὶ τούτου, ἢ ὁμοίου τινός, ἀνταποκρινομένου πρὸς τὴν περιγραφὴν τοῦ ἀληθοῦς καὶ τοῦ πραγματικοῦ, ὁ συγγραφεὺς παρέταξε τὰς φιλοδόξους, μεγαλοστόμους καὶ ἡχηρὰς λέξεις «*συμβολὴ ἀρχαιολογικῆ (;) εἰς τὴν Ἱστορίαν τοῦ Ποινικοῦ Δικαίου*». Ἄλλὰ τίνος Ποινικοῦ Δικαίου; τοῦ παγκοσμίου, συμπάσης τῆς ὕδρογειοῦ σφαίρας; ἢ μήπως, ἐπειδὴ ὁ συγγραφεὺς γράφει Ἑλληνιστὶ καὶ ἐν Ἑλλάδι, πρόκειται περὶ τῆς Ἱστορίας τοῦ ἰσχύοντος σήμερον παρ' ἡμῖν Ποινικοῦ Δικαίου;

Ἡ ἔλλειψις σαφοῦς καθορισμοῦ καθιστᾷ προφανὲς ὅτι ὁ συγγραφεὺς δὲν ἀποδίδει καὶ τόσην σπουδαιότητα εἰς τὴν πρέπουσαν εἰδί-

κευσιν τῶν ὄρων, τοὺς ὁποίους μεταχειρίζεται· τοῦτο ὅμως μᾶς δίδει εὐθύς ἐξ ἀρχῆς τὸ ἐνδόσιμον νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ὁ Ἀ. Δ. Κεραμόπουλος ἔχει ἀσαφῆ καὶ ἐπιπολαίαν γνῶσιν τῆς βαρύτητος τοῦ ζητήματος τοῦ τί εἶναι «ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν ἢ Ἀττικὸν Ποινικὸν Δίκαιον» καὶ συνεπῶς τοῦ τρόπου, κατὰ τὸν ὁποῖον ἐρευνᾶται τοῦτο καὶ ἡ Ἱστορία του, εἴτε **ἀρχαιολογικῶς**, εἴτε **φιλοσοφικῶς**, εἴτε ἄλλως.

Ἐκ τῆς ἐπιπολαιότητος ταύτης τοῦ συγγραφέως προκύπτει ὅτι οὗτος στερεῖται γενικῶν νομικῶν βάσεων, ἤτοι τοῦ **νομικῶς σκέπτεσθαι**· διὰ τοῦτο περιπίπτει εἰς σφάλματα γενικὰ πολὺ ἀξιοσημεῖωτα· π. χ. ἐν σελ. 21 σημ. 1 λέγει : «ἄλλο εἶδος **νομίμου** θανατώσεως δὲν ὑπῆρχεν ἐν Ἀθήναις· ἡ **κατάλευσις**, ἧς κατ' Αἰλιανὸν μικροῦ δεῖν ἐγένετο **δῆθεν** θῦμα ὁ Αἰσχύλος, ὅσονδῆποτε καὶ ἂν ὑποτεθῆ **καθαρὰ** θανατικὴ ποινή, ἐκ τοῦ **ἀρχεγόνου** ποινικοῦ δικαίου καταγομένη, ἢ εἰς στιγμιαίαν **ἔξαψιν** τοῦ λαοῦ ὀφειλομένη, δὲν εἶναι παράδειγμα **νομίμου** θανατώσεως, ἀφ' οὗ ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Αἰσχύλου **ἄλλῶς** ἐγένετο ἡ νόμιμος θανάτωσις τῶν **ἀσεβῶν** κτλ.»

Ὑπεγράμμισα μερικά, ἂν καὶ τὰ πάντα γρονθοκοποῦνται μεταξύ των, ἤτοι ἡ ἔννοια τοῦ δικαίου μετὰ τὴν λαϊκὴν ἔξαψιν (δηλ. ἀποτελεῖ **δίκαιον** τὸ λυντσάρισμα ;), καὶ ταύτην στιγμιαίαν, τὸ ἀρχεγόνον (;) ποινικὸν δίκαιον μετὰ τὰς νομίμους διατάξεις συγκεκριμένης πολιτείας, ἢ καθαρὰ θανατικὴ ποινή μετὰ τὴν...ἀκάθαρτον, τὸ νὰ πέσῃ τις θῦμα λιθοβολισμοῦ **δῆθεν** μετὰ τὸ νὰ λιθοβοληθῆ μὲν ἐπίσης ἀλλ' **οὐχὶ δῆθεν** κτλ. Νομίζει τις, ἀναγινώσκων τὰ ἀνωτέρω Κεραμοπούλλεια, ὅτι πρόκειται περὶ ἐκτυπώσεως σημειωματαρίου, περιέχοντος προχείρους ἀσκήσεις εἰς τὰς γενικὰς ἀρχὰς τοῦ Δικαίου, γραφείσας ὑπὸ φοιτητοῦ τινος τῆς Νομικῆς, ὅχι βέβαια πρὸς δημοσίευσιν.

Ἄλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ λέξις **ἀποτυμπανισμός**, τὴν ὁποίαν ἐπέθηκεν ὁ συγγραφεὺς ὡς κορωνίδα, εἶναι ζήτημα ἂν ἔχη ὀρθῶς ὡς λέξις δικανικὴ ἐγὼ τοῦλάχιστον νομίζω ὅτι δὲν ἔχει ὀρθῶς· ὁ συγγραφεὺς λαμβάνει ἀδιαφόρως, ὡς δηλούσας τὸ αὐτὸ πρᾶγμα, τὰς λέξεις **τύπανον** καὶ **τύμπανον**· ἐγὼ νομίζω ὅτι **δικανικὴ** λέξις καὶ πρᾶγμα εἶναι μόνον τὸ **τύπανον** καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ, καὶ ὅτι εἶναι πολὺ διάφορον τοῦ τυμπάνου, λέξεως καὶ πράγματος μὴ δικανικοῦ. Ὁ συγγραφεὺς λαμβάνει τὸ τύπανον—τύμπανον ἐπὶ παθητικῆς σημασίας· ἐγὼ νομίζω ὅτι τὸ τύπανον ἔχει μόνον ἐνεργητικὴν σημασίαν καὶ δηλοῖ ὄργανον, δι' οὗ **τύπτει** τις. Ἐπίσης φρονῶ ὅτι ὀλόκληρος ἡ περὶ ἀποτυμπανισμοῦ θεωρία τοῦ Κεραμ. εἶναι καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν οὐχὶ ἀπλῶς ἐσφαλμένη, φαντασιώδης καὶ καθαρὰ ἐπινόησις αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ πρωτάκουστος· ἀπορῶ

δὲ πῶς ὁ Κεραμ. ἔπεισε τὸν ἑαυτὸν του νὰ λάβῃ τὴν τόλμην νὰ ἀντι-
ταχθῆ ἑναντίον τόσον σαφοῦς καὶ ἀναμφισβητήτου καὶ ἀναντιρρήτου
ζητήματος, κοινῶς παραδεδεγμένου· θὰ ἦτο τὸ ἴδιον, ὡς ἐὰν ἔγραφε
πραγματεῖαν διὰ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἡ ἐξ Ἀρείου Πάγου βουλή ἐδίκαιζεν
οὐχὶ ἐπὶ τοῦ γνωστοῦ λόφου, ἀλλ' ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Ὑμηττοῦ !
Τὰς ἀποδείξεις τῶν ἰσχυρισμῶν μου τούτων εὐρίσκει τις κατωτέρω.

Ἀποτέλεσμα δὲ τῆς περὶ τὰς Πολιτικὰς ἐν γένει Ἀρχαιότητος ἀδυνα-
μίας καὶ ἀπειρίας τοῦ συγγραφέως εἶναι καὶ ἡ κατὰ τὸ τέλος τοῦ τίτλου
τῆς πραγματείας του προσαγωγή τῆς **Λαογραφίας**. Μένει τις ἔκκληκτος
μὲ τὴν ἐπίνοιαν τοῦ Κεραμ. καὶ τὴν ὑπ' αὐτοῦ εὑρεσιν ἀποχρῶντος λόγου
εἰς τὸ νὰ συνδέσῃ τὸν ἀποτυμπανισμόν, ἢ ἔστω καὶ τὴν Ἱστορίαν τοῦ
Ποινικοῦ Δικαίου, μὲ τὴν Λαογραφίαν. Μὲ ποῖαν δηλ. αἰλουροειδῆ
δεξιότητα δύναται τις νὰ μεταπηδήσῃ ἀπὸ τὸ «ἀμιλόδεμα», τὸ «κάρ-
φωμα» κττ. εἰς τὸ κύριον θέμα τοῦ ἀποτυμπανισμοῦ; μήπως, διότι οἱ
ἀποτυμπανιζόμενοι **ἐκαρφώνοντο**, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Κεραμ., ἐπὶ
σανίδος; ἀλλὰ τὸ λαογραφικὸν «κάρφωμα» ἔχει τὴν γνωστὴν μεταφο-
ρικὴν σημασίαν, καὶ τὸ πολὺ-πολὺ ἠδύνατο νὰ γίνῃ ἴσως λόγος τις περὶ
αὐτοῦ εἰς πραγματεῖαν περὶ τοῦ «Δικαίου τοῦ Γάμου», ἐὰν καὶ ἐφ' ὅσον
ὁ ὑποτιθέμενος συγγραφεὺς αὐτῆς ἠθέλε νὰ ὑποστηρίξῃ πρωτότυπὸν
τινα γνώμην παροχῆς δικαιοῦματος ἐγκλήσεως εἰς τὸν παθόντα ἑναντίον
«ἀμποδενόντων» ἢ «καρφωνόντων» αὐτόν, ὡς ὑπαιτίαν στερήσεως ἐνα-
σκήσεως ὑπ' αὐτοῦ δικαιοπραξίας νομίμως κεκτημένης.

Καὶ ὅμως τὰ λαογραφικὰ τοῦ Κεραμ. καταλαμβάνουν πολὺ ὑπὲρ τὸ
ἥμισυ τῆς πραγματείας του· εὐρίσκει δὲ διὰ δαιμονίων συνδέσεων ἀφορ-
μὴν ὁ πρωτότυπος οὗτος συγγραφεὺς νὰ προσφέρῃ εἰς τοὺς ἀναγνώστας
του, ἄνευ λόγου ἢ ἀπολύτου ἀνάγκης, πᾶσαν νεωτέραν βδελυγμίαν, ἐν
μέρει καὶ ἀρχαίαν, καὶ ταύτην μετ' εἰκόνων, καὶ τούτων ἀκαλλαισθήτων,
τὰς ὁποίας θὰ ἀπηξίου νὰ δημοσιεύσῃ καὶ ὁ ἔσχατος τῶν ἐκδοτῶν
Raccolta τινὸς Pornografica τῆς Ἱταλικῆς Νεαπόλεως. Διὰ νὰ λάβῃ τις ἰδέαν
τῆς νοσηρᾶς ἐνασμενίσεως τοῦ Κεραμοπούλλου περὶ τὰ βδελυρά, ἃς
ἀναγνώσῃ ἐκ τῶν πολλῶν μόνον τὴν ἐν σελ. 122 σημείωσιν 4 καὶ τὴν
ἐν σελ. 124 σημ. 1, καὶ ἅς ἀναλογισθῆ ποῖαν σχέσιν δύνανται νὰ ἔχουν
τοιαῦται χυδαιότητες μὲ τὸ θέμα.

Μήπως ὅμως ἄλλοῦ πρέπει νὰ ἀναζητήσῃ τις τὸν βαθύτερον καὶ ἀπό-
κρυφον λόγον, διὰ τὸν ὁποῖον ὁ Κεραμ. προσεκόμισεν ἐπὶ τῆς σκηνῆς
«ἀπὸ τὰ μαλλιά» ἐκοῦσαν ἄκουσαν τὴν Λαογραφίαν; μήπως ἠθέλε νὰ
ἐπιδειχθῆ, καὶ μὲ τρόπον νὰ ἐξαπατήσῃ τινὰς τοὺλάχιστον τῶν ἀναγνωστῶν
του, παρέχων εἰς αὐτοὺς δείγματα τοῦ ὅτι τρίβων τυγχάνει καὶ περὶ ταῦτα;

Λιότι τὸ νὰ ὑποθέσῃ τις ὅτι ὁ Κεραμ. ἐμιμήθη ἐν τοῖς τοιοῦτοις τὸ παράδειγμα θιασαρχῶν τινων, οἱ ὅποιοι πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ταμείου των ἀναβιβάζουν ἐπὶ σκηνῆς ἔργα «ἀκατάλληλα διὰ δεσποινίδας», ὅτι δηλ. ἠθέλησε νὰ λάβῃ τὸ βιβλίον του μεγάλην κυκλοφορίαν, ἵνα τοῦ ἀποφέρῃ πολὺ κέρδος, δὲν θὰ ἦτο εὐλογον· διότι, καθ' ἃ δηλοῦται ἐπὶ τοῦ ἐξωφύλλου, τὸ πρωτότυπον τοῦτο σύγγραμμα ἐδημοσιεύθη δαπάναις τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, ἡ ὁποία βεβαίως ἀντήμειψε δαφιλῶς τὸν συγγραφέα, δοθέντος ὅτι αὕτη πλουσιοπαρόχος ἀμείβει τοὺς τοιοῦτους συγγραφεῖς, τοὺς ὁποίους ἐπ' ἐσχάτων ἐκλέγει, αὐτοὺς καὶ τὰ συγγράμματά των, *ἀχρηστίνδην*, ἐγκαταλείψασα τὴν οὐχὶ πρὸ πολλῶν ἐτῶν *ἀριστίνδην* ὑπ' αὐτῆς ἐκλογῆν των, ὡς πεπαιτωμένην ἴσως. Ἐπειδὴ ὅμως ἐνίστε ἡ Ἀρχαιολ. Ἑταιρεία χαρίζει τὰ ἀντίτυπα, ὅλα ἢ πολλὰ, εἰς τοὺς συγγραφεῖς, δύναται νὰ θεωρηθῇ πιθανὸν ὅτι ὁ δαιμόνιος Κεραμ. ἴσως ὑπερέβη τὴν παροιμίαν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐπιτυγχάνει τις «μὲ μιὰ ῥίξιά δυὸ τρυγόνια», αὐτὸς ἐπιτυχὼν δι' αὐτῆς τρία ἢ τέσσαρα.

Β.— Ἡ διάταξις καὶ οἰκονομία τῆς ὕλης· λογικὴ ἀκολουθία καὶ σύνδεσις τῶν καθ' ἕκαστον.

Ὅπως εἰς τὰ περὶ τὴν ἐκλογὴν καὶ τὴν διατύπωσιν τοῦ τίτλου ἀπεδείχθη ὁ συγγραφεὺς λίαν ἀβαθῆς, πολὺ περισσότερον ἀδέξιος ἐμφανίζεται εἰς τὴν διάταξιν καὶ οἰκονομίαν τῆς ὕλης· νομίζει τις ὅτι ὁ Κεραμ., ἀφ' οὗ συνέλεξεν ἐπιτροχάδην ἐκ προχείρων λεξικῶν, ἐγκυκλοπαιδειῶν καὶ τινῶν συγγραμμάτων σημειώσεις, τὰς ἔστειλε κατ' εὐθείαν εἰς τὸ τυπογραφεῖον πρὸς ταχίστην δημοσίευσιν, ἵνα προλάβῃ κάτι τι, χωρὶς νὰ προῦπολογίσῃ οὔτε τὴν οἰκονομίαν, οὔτε τὴν εὐχρηστίαν τοῦ ἔργου του, καὶ χωρὶς κἂν νὰ καταστρώσῃ πρόχειρον σχέδιον περὶ τοῦ πόθεν θὰ ἀρχίσῃ καὶ ποῦ θὰ τελειώσῃ, τί θὰ περιλάβῃ καὶ ποῦ καλύτερον θὰ τοποθετήσῃ, καὶ τί θὰ ἀφαιρέσῃ ὡς ἐπιβλαβὲς ἢ περιττόν.

Ἐκ τῶν πολλῶν ἀποδείξεων τοῦ ἰσχυρισμοῦ μου τούτου, τὰς ὁποίας εὐκόλως πᾶς τις δύναται νὰ φέρῃ, ἀπλῶς φυλλομετρῶν τὸ βιβλίον καὶ ῥίπτων πρόχειρον βλέμμα ἐπὶ τῶν σελίδων του, ἀρκοῦν ὀλίγα. Ὡνόμασε τὸ σύγγραμμά του ὁ Κεραμ. ἀποτυμπανισμόν· καὶ ὅμως δὲν ἀρχίζει ἀπ' αὐτοῦ, ὡς θὰ ἀνέμενέ τις· μόλις ἐν σελ. 21 ἀρχίζει νὰ ὀμιλῇ περὶ αὐτοῦ λέγων «*ὑπολείπεται* νὰ ἐξετάσωμεν τὸ ἀποτυμπανίζεῖν, τὸν ἀποτυμπανισμόν»· μὴ νομίση δέ τις ὅτι πρὸ τούτου ἐξήτασε ζήτημα τόσον σπουδαῖον, ὥστε νὰ λογιθῇ ὡς *ὑπόλοιπον* τὸ κύριον θέμα του· ἐκθέτει δι' ὀλίγων μὲν τὰ περὶ βασιανιστικῶν ὀργάνων, διὰ

μακρῶν δὲ τὰ τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ Φαλήρου, παρέχων τὸ **ἀρχαιολογικὸν** μέρος τῆς πραγματείας του, ὡς τὸ νομίζει καὶ τὸ ὀνομάζει αὐτός. Ἄλλ' ὅμως φυσικὸν καὶ λογικὸν ἦτο νὰ γράψῃ πρῶτον περὶ τῆς ἐννοίας καὶ τῆς οὐσίας τοῦ ἀποτυμπανισμοῦ καὶ κατόπιν νὰ προσαρμόσῃ πρὸς αὐτὸν τοὺς σκελετοὺς τοῦ Φαλήρου, ἂν προσηρμόζοντο μετὰ τινος πιθανότητος.

Ἄλλ' ἴσως θὰ ἀνέμενέ τις, ἀποβλέπων εἰς τὸν μεγαλειώδη χαρακτηρισμὸν τῆς πραγματείας του, ὡς ἀναφερομένης εἰς τὴν **Ἱστορίαν** τοῦ Ποινικοῦ Δικαίου, ὅτι θὰ ἤρχιζεν ἀπὸ τοῦ παροιμιώδους Δράκοντος· δὲν συμβαίνει οὔτε τοῦτο· διότι μόλις περὶ τὸ τέλος τῆς πραγματείας του λέγει τινὰ περὶ αὐτοῦ, παρεμπιπτόντως δὲ τὸν ἀναφέρει ἐν σελ. 51 καὶ 97. Δὲν ἀρχίζει δὲ οὔτε κἂν ἀπὸ τοῦ νομικοῦ καθορισμοῦ τῶν ἐγκλημάτων, τὰ ὅποια ἐπέσυρον τὴν δι' ἀποτυμπανισμοῦ θανατικὴν ποινὴν, οὔτε ἀπὸ τῆς ὀνομασίας, ἀρμοδιότητος, συγκροτήσεως καὶ ἡγεμονίας τῶν δικαστηρίων, τὰ ὅποια ἐδίκαζον αὐτεπαγγέλτως ἢ κατ' ἐγκλησιν τοιοῦτου βαθμοῦ ἐγκλήματα, οὔτε κἂν ἀπὸ τῆς διαδικασίας ἢ ἐκτελέσεως τῶν θανατικῶν ποινῶν· ταῦτα πάντα ἄλλως τε φαίνεται ὅτι εἶναι ἐντελῶς ἄγνωστα εἰς τὸν Κεραμ. καὶ ἔλλείπουν ἐκ τοῦ βιβλίου του πλὴν ἐλαχίστων λέξεων, σποραδικῶς, κατὰ σύμπτωσιν καὶ ἐσφαλμένως καὶ τούτων ἀναφερομένων ὑπ' αὐτοῦ.

Ἀρχίζει λοιπὸν ὅπωςδήποτε ὁ Κεραμ. ἀπὸ τῆς ἀνασκαφῆς πολυανδρίου ἐν Φαλήρῳ σελ. 1-16, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εὐρέθησαν 17 ἢ 18 σκελετοί, οἱ ὅποιοι οὐχὶ μόνον βέβαιον δὲν εἶναι ὅτι ἀνήκουν εἰς ἀποτυμπανισθέντας καταδίκους ἢ ἀπλῶς εἰς καταδίκους, ἀλλ' οὐδὲ κἂν πιθανόν· εἶναι τὸ ἴδιον ὡς ἐὰν εὐρῶν τις παρὰ τὸ Ναύπλιον σκελετοὺς ἐν τάφῳ καὶ ὑποπτεύσας ὅτι οἱ τραπεζικτοὶ σπόνδυλοι τῶν παρουσιάζουν ἴσως ἀπότομον κοπήν, ἐπισυμβᾶσάν ποτε δι' ἀμβλέος ὄργανου, ἐκ τῶν ὀπισθεν κατενεχθέντος, ἔτι δὲ εὐρῶν μετ' αὐτῶν καὶ τινὰ σίδηρα καὶ ξύλα, νὰ θέσῃ πάντα ταῦτα ὡς βάσιν τῆς «περὶ καρμανιόλας καὶ καρατομήσεων» πραγματείας του, καὶ νὰ ἐπιγράψῃ αὐτὴν «συμβολὴν ἀρχαιολογικὴν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἐν Ἑλλάδι σήμερον ἰσχύοντος Ποινικοῦ Δικαίου».

Μετὰ δὲ ταῦτα εἰσέρχεται ὁ Κεραμ. εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν βασανιστικῶν ὀργάνων, ἄγνωστον διατὶ προτιμήσας αὐτὰ τῆς οὐσίας τοῦ θέματος· καὶ λέγει σελ. 16 «περὶ τῶν **κυρίων** βασανιστικῶν ὀργάνων γνωρίζομεν τὰ ἐξῆς»· θὰ ὑπῆρχον, ὡς φαίνεται, καὶ ἄλλα βασανιστικὰ ὄργανα, κατ' αὐτόν, **ἀκυρα** ἢ **μὴ κύρια**. Μετὰ δύο ὅμως σελίδας λησμονεῖ ταῦτα καὶ λέγει: «ἀλλὰ τὸ **κύριον** βασανιστικὸν ὄργανον ἦτο ὁ τροχός»· ὥστε τῶρα ἀκυρώνει τὰ προηγούμενα κύρια καὶ καθιστᾷ τὸν τροχὸν κύριον

τῶν πρώην κυρίων. Ἐξαντλήσας τέλος πάντων τὴν παράθεσιν τῶν ὀργάνων, ἐπανέρχεται εἰς τοὺς σκελετοὺς καὶ λέγει σελ. 19 ὅτι μὲ κἀνὲν ἀπ' αὐτὰ **δὲν ἐθανατώθησαν** οἱ νεκροὶ τοῦ Φαλήρου· παρομοίως καὶ ἐγὼ βεβαίῳ ὅτι οἱ νεκροὶ τῶν ἑξακισχιλίων τάφων, τοὺς ὁποίους ἔχω ἀνασκάψει ἕως τώρα ἐν Θεσσαλίᾳ, μὲ κἀνὲν ἀπὸ τὰ βασανιστικά ὄργανα, τὰ ὁποῖα ἀναφέρει ὁ Κεραμ., **δὲν ἐθανατώθησαν** καὶ ἔπειτα; «κἀτ' ἔγωγ' ἐξηγγόμην», ὡς λέγει ὁ Ἀριστοφάνης, τὸν ὁποῖον πολὺ ὀψίμως ἤρχισε νὰ μελετᾷ ὁ Κεραμ. καὶ νὰ χρησιμοποιῆ κατὰ τρόπον, τοῦ ὁποίου θὰ ἴδωμεν τὴν ποιότητα. Πρόχειρος εἶναι ἡ σκέψις ὅτι ὁ Κεραμ. ὄφειλε νὰ ἀποδείξῃ πρῶτον μὲν ὅτι ἦσαν κατάδικοι οἱ νεκροὶ ἐκεῖνοι, ἔπειτα ὅτι ἐβασανίσθησαν καὶ τρίτον μὲ τί ἐβασανίσθησαν ἢ ἐθανατώθησαν, καὶ ὄχι μὲ τί **δὲν ἐβασανίσθησαν**.

Ἀπὸ δὲ τῆς σελ. 20 παραθέτει ὁ Κεραμ. τοὺς **τρόπους**, «καθ' οὓς ἐν Ἀθήναις ἐφρονεῦοντο οἱ εἰς θάνατον καταδικαζόμενοι **κακοῦργοι**» καὶ λέγει ὅτι πρῶτος καὶ κύριος τρόπος ἦτο «τὸ κώνειον». Ἐκ τούτων δύναται νὰ προκύψῃ ὁ ἐξῆς συλλογισμὸς:

- Οἱ **κακοῦργοι** ἐν Ἀθήναις ἐφρονεῦοντο πίνοντες κώνειον.
- Ὁ Σωκράτης ἐφρονεύθη ἐν Ἀθήναις πῶν κώνειον.
- Ἄρα ὁ Σωκράτης **ἦτο κακοῦργος!**

Ὁ συλλογισμὸς οὗτος δίκαιον εἶναι νὰ ὀνομάζεται εἰς τὸ ἐξῆς Κεραμοπούλλειος.

Ἐπὶ τέλους ἐμφανίζεται ἀπὸ σελ. 21 τὸ πρῶτον ἤδη ὁ ἀποτυμπανισμὸς πρὸς εἰδικὴν ἔξετασιν· ὁ Κεραμ. παραθέτει μέγα τμήμα τῶν Θεσμοφοριαζουσῶν τοῦ Ἀριστοφάνους καὶ ἀναπλάττει κατ' αὐτὸ τὰ τῆς ἐκτελέσεως· τὸ ἐξ αὐτοῦ κέρδος του ἀποκομίζει ἐν σελ. 31, ταυτίζων τὸ **τύμπανον** μὲ τὴν **σανίδα**, καὶ περαιτέρω ἐμφανίζει καὶ ἄλλο κέρδος σελ. 34 ὅτι **τύμπανον-σανίς-ξύλον** (πεντεσούριγγον) εἶναι ἐν καὶ τὸ αὐτό. Πόσον ἐσφαλμένα εἶναι αὐτὰ θὰ συμπεράνῃ τις, ἂν ἀναγνώσῃ σήμερον ποινικολόγον τινά, ἐννοεῖται ὅμοιον τοῦ Κεραμ., διατεινόμενον ὅτι εἶναι τὰ αὐτά, ἢ σχεδὸν τὰ αὐτὰ ὄργανα **«λαιμητόμος-χειροπέδαι-λειτάρια»**· αὐτὸ ἀρκεῖ νὰ δεῖξῃ ποῖαν ἰδέαν ἔχει ὁ ἱστορικοποινικολόγος Κεραμ. περὶ διαφορᾶς ἐν γένει ἀρχαίων ὀργάνων **πρόληπτικῶν ἀποδράσεως καὶ ἐκτελεστικῶν θανατώσεως**.

Αἴφνης ὁ Κεραμ. λέγει ἐν σελίδι 36 ὅτι «**πρέπει** νὰ ἐρευνήσωμεν τοῦ ἐξετελοῦντο αἱ θανατώσεις ἐν Ἀθήναις»· τὸ **πρέπει** τοῦτο προέκυψεν ὡς ἀναγκαῖον ἐπακολούθημα τοῦ ὅτι ὁ ἀποτυμπανισμὸς τοῦ Μνησιλόχου ἔγινε κατὰ τὸν Κεραμ. «**παρὰ τὸ Θεσμοφόριον ἐντὸς τῶν τευχῶν τῆς πόλεως κατὰ τὴν Πνύκα**»· κατὰ ταῦτα: ἂν ὁ Μνησίλοχος

ἀπετυμpanίζετο εἰς ἄλλο μέρος, ἢ ἂν τὸ Θεσμοφόριον δὲν ἔκειτο ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς πόλεως παρὰ τὴν Πύγκα, δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἐρευνησῆ ὁ Κεραμ. τοῦ ἐξετελοῦντο αἱ θανατώσεις.

Ἀπὸ σελ. 42 ἀλλάσσει ἡ σκηνή· ὁ Κεραμ. λέγει « φρονῶ μάλιστα ὅτι διὰ τῶν κατωτέρω συλλογισμῶν *δυνάμεθα νὰ πλησιάζωμεν πρὸς τὴν ἀλήθειαν* καὶ ἐν τῷ ὀρισμῷ τοῦ *ἐγκλήματος*, δι' ὃ *ἀπετυμpanίσθησαν* οἱ 17 ἄνδρες τοῦ πολυανδρίου». Ἀλλὰ τοῦ ἀπέδειξεν ὅτι ἀπετυμpanίσθησαν οἱ ἰδιοκτῆται τῶν σκελετῶν ἐκείνων; ἀπὸ σελ. 1—16 δὲν λέγει ἄλλο τι σχετικὸν συμπέρασμα τῶν ἀνασκαφῶν, εἰμὴ ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι *ἐτάφησαν δεδεμένοι* ἐπὶ σανίδων, καὶ ἐν τέλει (σελ. 16) ὅτι «ἀποβαίνει *πιθανὸν* ὅτι ἡ *δέσμευσις* ἔχει *σχέσιν* πρὸς τὸν *τρόπον*, καθ' ὃν ἐθανατώθησαν». ὥστε ἀπὸ *μίαν πιθανότητα* καὶ ἀπὸ μερικὰ μόρια *σχέσεως* τῆς δεσμεύσεως πρὸς τὸν τρόπον τῆς θανατώσεως ἐξάγει ὁ Κεραμ., τὸ κολοσσιαῖον συμπέρασμα ὅτι *ἀπετυμpanίσθησαν*; καὶ μεταβαίνει μάλιστα τροχάδην εἰς τὸν ὄρισμὸν τοῦ ἐγκλήματός των;

Ἀπαξ καὶ ἐπῆρε δρόμον ὁ Κεραμ. δὲν συγκρατεῖται: ὀρίζει καὶ τὸ *ἐγκλημα* σελ. 44 λέγων: «*ἂν τοιοῦτοι ἦσαν οἱ 17 νεκροὶ* (δηλ. πειραταί), *τότε* γνωρίζομεν ὅτι *ἔδει* νὰ ὑποστῶσιν τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου». Ἄς τολμήσωμεν ὅμως νὰ τὸν ἐρωτήσωμεν: *ἂν δὲν ἦσαν πειραταί, ἀλλὰ ἄλλου εἴδους κακοῦργοι*, π. γ. ἀνδροφόνοι, ἀνδραποδισταί, βαλαντιοτόμοι, κλέπται, λωποδύται, τοιχωρύχοι κλ., περὶ τῶν ὁποίων ἦτο θάνατος ἡ ζημία, *τότε* δὲν θὰ ἐγνωρίζομεν ὅτι *ἔδει* νὰ ὑποστῶσιν τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου; ἢ, ἂν δὲν ἦσαν οὔτε πειραταί οὔτε καὶ κακοῦργοι, ἀλλὰ φιλήσυχοι καὶ εἰρηνικοὶ ἄνθρωποι, τότε τί *ἔδει* νὰ γνωρίζωμεν, ἢ νὰ μὴ γνωρίζωμεν; θὰ τοῦ ἀπῆντα τις ὅτι πρῶτον μὲν καὶ κύριον *ἔδει* νὰ γνωρίζωμεν πῶς πρέπει νὰ σκεπτόμεθα λογικῶς, δεύτερον *ἔδει* νὰ γνωρίζωμεν ὅτι δὲν *ἔδει* νὰ ἀνακατευσώμεθα μὲ πράγματα, τὰ ὁποῖα δὲν γνωρίζομεν κτλ. Σημειωτέον ὅτι καὶ *πειραταί* ἂν ἦσαν, ἐχρειάζοντο πολλὰ στοιχεῖα οἱ Ἀθηναῖοι, πρὶν ὑπακούσουν εἰς τὸν Κεραμ. καὶ ἐκδώσουν τὴν ἀπόφασίν των ὅτι *ἔδει νὰ ὑποστῶσιν τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου*».

Καὶ προχωρεῖ ὁ Κεραμ., ἀπ' οὗ καὶ τὸ ἐγκλημά των ἀνεκάλυψε, καὶ λέγει σελ. 46: «*δυνάμεθα* δὲ νὰ ὀρίσωμεν καὶ τὸν *τρόπον τῆς θανατώσεώς των*»; ἀλλὰ τόσον γρήγορα, Κεραμ., ἐλησμόνητες ὅτι ὠρισε ἤδη τὸν τρόπον τῆς θανατώσεώς των; δὲν εἶπες μόλις πρὸ ὀλίγου σελ. 43 ὅτι «*ἀπετυμpanίσθησαν*»; ἢ μήπως ὁ ἀποτυμpanισμὸς τώρα δὲν εἶναι *τρόπος θανατώσεως*; Καὶ ὅμως ὁ Κεραμ. φιλοδοξεῖ νὰ ἀπο-

δείξει ὅτι *δὲν ἐθανατώθησαν* οὔτε διὰ «κωνείου» οὔτε διὰ «φυγῆς»· καὶ τὸ μὲν κωνεῖον ἀποκλείει οὐχὶ διὰ προσαγωγῆς λατροδικαστικῆς ἐκθέσεως ἀστυιάτρου κατόπιν ἐξετάσεως τῶν ἐντέρων των διὰ νεκροφίας, ἀλλὰ διὰ τοῦ ὅτι (σελ. 46) «*γνωρίζομεν* ὅτι ὁ διὰ κωνείου θάνατος *ἐθεσπίσθη* περὶ τὸ τέλος τοῦ Ε΄ αἰῶνος π. Χ.»· πόθεν τὸ γνωρίζει αὐτὸ τόσον καλά, τὸ κρατεῖ μυστικόν· διότι εἰς ἓνα σχολιαστὴν μόνον στηρίζεται. Ἐγὼ ὅμως ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω ὅτι ἐδῶ σημειώνει μίαν ἐπιτυχίαν ὁ Κεραμ. τὴν ἐξῆς: ἀφ' οὗ οἱ νεκροὶ εἶναι ἀρχαιότεροι τοῦ Ε΄ αἰῶνος, ὁ δὲ διὰ κωνείου θάνατος ἐθεσπίσθη, κατὰ τὴν γνώμην του, περὶ τὸ τέλος αὐτοῦ, ἀσφαλῶς οἱ κακοῦργοι ἐκεῖνοι δὲν ἐθανατώθησαν διὰ κωνείου· διὰ δὲ τὴν *μικρὰν* ἀμφιβολίαν περὶ τοῦ ἂν ἦσαν κακοῦργοι καὶ ἂν ἐθανατώθησαν *τότε*, δὲν πρέπει γὰρ πολυπραγμονῶμεν κατὰ τὸν Κεραμόπουλλον, ὁ ὁποῖος ἔχει τόσον θάρρος εἰς τὸ νὰ περιφρονῇ τοιαῦτα μικροπράγματα.

Ἐπίσης πρώτης τάξεως ἐπιτυχίαν σημειώνει ὁ Κεραμ., διατεινόμενος ὅτι οἱ νεκροὶ ἐκεῖνοι *δὲν ἐθανατώθησαν διὰ «φυγῆς»*· καὶ δὲν δικαιολογεῖ μὲν τοῦτο, διολισθαίνων ἐν σελ. 46-47, ἀλλ' ἄς τὸν βοηθήσω ἐγὼ νὰ τὸ ἀποδείξω, κατὰ τὴν ἰδικήν του ὅμως μέθοδον· «δὲν ἐθανατώθησαν διὰ φυγῆς, διότι ἔχομεν τοὺς σκελετοὺς των»! Καὶ οὕτω μὲν ἀποδεικνύεται τὸ ἀρνητικὸν μέρος· ἂν ἐρωτήσωμεν ὅμως τὸν Κεραμ. νὰ μᾶς εἴπῃ καὶ τὸ θετικόν· τίνοι τρόπῳ ἄλλοι τινὲς ἐν Ἀθήναις ἦτο δυνατόν νὰ ἐθανατώθησαν διὰ «φυγῆς», τί θὰ ἀπαντήσῃ; διότι, εἰν μὲν ἐθανατώθησαν, δὲν ἔφυγον, εἰν δὲ ἔφυγον, δὲν ἐθανατώθησαν· ἐκτός εἰν τότε, φεύγοντες ἐξ Ἀθηνῶν, ἀφῆκαν ἐκεῖ τοὺς σκελετοὺς των ὡς περιττὰς ἀποσκευάς. Ὁ Κεραμ., περιπλακεὶς εἰς πληροφορίας τινὰς τοῦ μνημονευθέντος σχολιαστοῦ, μετεχειρίσθη ἀκυρολεξίας κατὰ τὴν συνήθειάν του.

Ἀπὸ δὲ τῆς σελ. 47, εἰσερχόμενος εἰς νέον θέμα, ἐρωτᾷ: «*τίς ἔθαπεν αὐτοὺς ἔπειτα;*». Ἐπειδὴ ὅμως δυσκολεύεται νὰ εἴπῃ ἂν τοὺς ἔθαπεν ὁ ἀρμόδιος δήμαρχος ἢ ἀστυνόμος, λέγει σελ. 48 ὅτι θὰ τοὺς ἔθαπεν «*παραπλήσιοι* ἄρχοντες, ἢ δημόσιοι ὑπηρέται καὶ παραστάται τοῦ δημίου». Ἴδου ὅτι ἀνακαλύπτομεν τώρα καὶ νέαν Ἀθηναίων Πολιτείαν, τὴν Κεραμοπούλλειον, διὰ τῆς ὁποίας, εἰάν ποιεθὲν εὐρεθῶμεν πρὸ δυσκολιῶν, δημιουργοῦμεν ἄρχοντας «*παραπλησίους*» καὶ ἐμφανίζομεθα ἀμετροῦτως βαθεῖς γινῶσται τοῦ Ποινικοῦ Δικαίου.

Τρέχων ὀρμητικῶς πλέον ὁ Κεραμ., βαπτίζει ἐν τῷ μεταξὺ τὴν θέσιν τοῦ ἐν Φαλήρῳ νεκροταφείου εἰς «*τρίοδον*» σελ. 48 καί, αἰρόμενος σελ. 49-50 εἰς ὑπέροχον λυρισμὸν, προσθέτει τὰ ἐξῆς κινητικὰ ἐλέου

καὶ φόβου καὶ τρομακτικῶς συνταρακτικὰ τῆς ψυχῆς: «*τίς οἶδε μάλι-
στα ἂν οἱ 17 κακοῦργοι, ἐκφέροντες τὸν ἑαυτοῦ σταυρὸν ἕκαστος καὶ
ἀχθέντες ἐνταῦθα τοῦ νεκροταφείου, δὲν ἔσκαψαν ἰδίαις χερσὶ τὸν
τάφον, ὑπὲρ τὸ χεῖλος τοῦ ὁποίου ἀπετυμπανίσθησαν κατὰ τὴν τριό-
δον*!» Ἐὰν ἐρωτᾷ ἐμέ, εἶμαι ἀναρμόδιος· οὐκ οἶδα· προτείνω ὅμως νὰ
ἀπευθυνθῇ πρὸς τὸ Ταμεῖον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας μήπως οἶδεν
ἄς ἐρωτηθῇ καὶ τὸ Ἀρχαιολογικὸν Ταμεῖον τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παι-
δείας. Αὐτὰ πιθανῶς πολὺ καλὰ «οἶδασι» πόσα «ἐξοδεύσασι», ἵνα ἐνεργ-
γήσωσι τοιαύτας ἀνασκαφὰς καὶ ἐκτυλώσωσι τοιαύτας διατριβὰς. Πῶς
ὅμως οἱ κακοῦργοι κατώρθωσαν καὶ ἔσκαψαν, ἀφ' οὗ ἀπετυμπανί-
σθησαν, ἦτοι ἀφ' οὗ ἔκαρφώθησαν ἐπὶ σανίδων, κατὰ τὸ λέγειν τοῦ
Κεραμ., μόνον αὐτὸς γνωρίζει καὶ ἴσως ὁ Θεός. Διότι ἡμεῖς οἱ ἄλλοι
κοινοὶ ἄνθρωποι ἔχομεν τὴν ἰδέαν ὅτι οἱ δεμένοι καὶ καλὰ καρφωμένοι
ἐπὶ σανίδων ἄνθρωποι ὅλα ἠμποροῦν νὰ τὰ κάμουν, καὶ συμβολὴν
ἀκόμη ἀρχαιολογικὴν εἰς τὴν Ἱστορίαν τοῦ Ποινικοῦ Δικαίου ἠμπο-
ροῦν νὰ γράψουν, μόνον νὰ σκάψουν θὰ τοὺς ἦτο δύσκολον.

Θὰ ἐνόμιζέ τις ὅτι εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἐπῆρε τέλος ἡ ὑπόθεσις.
Πόσον ἀπατάται! Ὁ Κεραμ. σελ. 51 ἐπιμένει νὰ γράψῃ καὶ «*περὶ
τῶν τελευταίων στιγμῶν τῶν 17 ἀνδρῶν*». Καὶ βέβαια· ἀφ' οὗ ὁ
Πλάτων καὶ τόσοι ἄλλοι ἔγραψαν διὰ τὰς τελευταίας στιγμὰς τοῦ «κα-
κούργου» Σωκράτους, διατί νὰ μὴ γράψῃ καὶ ὁ Κεραμ. διὰ τοὺς ἰδι-
κούς του; Αἱ τελευταῖαι λοιπὸν στιγμαὶ των κατὰ Κεραμ. ἦσαν φρι-
κταί: ὁ ὄχλος τῶν Ἀθηναίων, ὑπερτερήσας πολὺ τοὺς ἐπὶ Ἰησοῦ Χρι-
στοῦ Ἑβραίους, ἔπτυσεν, ἐπροπηλάκισεν, ἔθλασε τὰ ὀστέα, διεμέλισε καὶ
ἰδίως ἐλιθοβόλησε τοὺς κακούργους· τοὺς ἔκαμε δὲ καὶ «*ἀνάθεμα*».
Ἀνάθεμα; ἐρωτᾷ καθ' ἑαυτὸν ὁ Κεραμ. Ἰδοὺ λοιπὸν μία θυρίς, ἵνα
εἰσέλθωμεν δι' αὐτῆς εἰς τὴν Λαογραφίαν! Ἄς ἐποφεληθῶμεν!

Καὶ εἰσέρχεται εἰς τὴν Λαογραφίαν· πρὸς στιγμὴν ὄπτει τελευ-
ταῖον βλέμμα πρὸς τοὺς κακούργους καί, περιγράφων ἄλλην μίαν φορὰν
τὴν κακίην, ὡς ἐξέθεσεν ἄνωτέρω, πρὸς αὐτοὺς συμπεριφορὰν τῶν Ἀθη-
ναίων, λέγει σελ. 54—55: «*οἱ νεκροὶ οὐδαμῶς ἦσαν ἐκ τούτου εὐχα-
ριστημένοι*· πολλοῦ γε καὶ δεῖ». Ἐδῶ θὰ ὁμολογήσῃ καὶ σὺ Κεραμ.,
ὅτι εἶσαι ὑπερβολικός· αὐτὸ δὰ ἔλειπε νὰ εἴπουν εἰς τοὺς βασιανιστάς των
«*σᾶς εὐχαριστοῦμεν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι*», ὑπερβάλλοντες εἰς μακρο-
θυμίαν καὶ αὐτὸν τὸν Θεάνθρωπον. Μία μικρὰ ὅμως ἀπορία μᾶς μέ-
νει: πῶς θὰ ἦσαν εὐχαριστημένοι, ἢ ἔστω καὶ δυσηρεστημένοι, ἀφ'
οὗ ἦσαν νεκροί; τὸ πρᾶγμα ἠμπορεῖ νὰ εὐδοωθῇ κατὰ Κεραμοπούλ-

λειον λογικὴν ὡς ἐξῆς: ἦσαν μὲν νεκροί, ἀλλ' εἶχον πάθει νεκροφάνειαν καί, ἀρ' οὐ ἀνέζησαν πρὸς στιγμήν καὶ εἶπὸν «δὲν εἴμεθα εὐχαριστημένοι, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἀπὸ τὴν διαγωγὴν σας», ἐπανήλθον πάλιν εἰς τὴν κατάστασιν τοῦ νεκροῦ.

Ἐπειδὴ εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ παρακολουθήσω μέχρι τέλους τὸν Κεραμ., θὰ τὸ κάμω ἐφεξῆς μὲ περισσοτέραν συντομίαν. Παραλείπω πολλὰ καὶ λαμπρὰ τοῦ Κεραμ., τοὺς ἀκκισμούς του, τοὺς ναρκισσιμούς του, τὰς αὐταρσεκείας του κτλ., τὰ ὁποῖα, ἂν θέλῃ τις νὰ διεξέλθῃ, πρέπει νὰ προβλέψῃ νὰ ὑπλιοθῇ μὲ ἰσχυρὰ ἀντιμετακί. Ἐν σελ. 57 μᾶς λέγει: «θὰ ἐπιστρέψωμεν *πάλιν* εἰς τὸν Μνησίλοχον καὶ τὰς θεομοφοριάζουσας» ἂν τὸν ἐρωτήσωμεν διατί δὲν τὰ ἔλεγεσ παραπάνω; μᾶς ἀπαντᾷ: «ἐπειδὴ ὑπάρχουσι ζητήματά τινα (;) συναφῆ πρὸς τὸν ἀποτυμπανισμὸν τοῦ Μνησίλοχου *καὶ τὴν ὑπόδυσιν τοῦ προσώπου τῆς Ἀνδρομέδας*». Ἡ δικαιολογία αὕτη ὁμοιάζει μὲ ἀνέκδοτον τοῦ ἠθοποιοῦ Ἀνδροπούλου: διηγοῦνται ὅτι οὗτος, ἰδὼν ὅτι συνάδελφοί του, παριστάνοντες «λημέρι κλεφτῶν», ἔτρωγον ἐπὶ σκηνῆς πραγματικὸν «ἀργάκι τῆς σούβλας», ἐκ τοῦ ὁποῖου μοχθηρῶς τὸν εἶχεν ἀποκλείσει ὁ συγγραφεὺς-θιασάρχης, εἰσῆλθεν ἀπρόσκλητος εἰς τὴν σκηνὴν, χωρὶς νὰ ἔχη «μέρος», καὶ εἰπὼν «μὲ ἔστειλεν ὁ ἀρχηγὸς μαζί σας νὰ συμφάγω, καὶ εἰς τὴν θέσιν μου εὐθύς κατόπιν νὰ ὑπάγω», μετέσχε τῆς πανδαισίας.

Ὅμοιος ἢ Ἀνδρομέδα οὐχὶ μόνον τρώγει μερικὰς σελίδας, ἀπροόπτως εἰσερχομένη, ἀλλὰ προσκαλεῖ καὶ τὸν Προμηθεά τοῦ Αἰσχύλου, αὐτὸς δὲ τί νομίζετε ὅτι παρεισάγει; τὰ *μαγικὰ ἀγαλμάτια τῆς Δήλου!* (σελ. 67). Ἐδῶ πλέον ὁ Κεραμ. τὰ χάνει: θέλει νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ μέγα λειβάδιον τῆς Λαογραφίας, ἀλλὰ βλέπει ὅτι ἔχει φράκτιν πανταχόθεν φράκτης δὲ εἶναι ἡ ἔλλειψις λογικῆς τινος ἢ εὐλογοφανοῦς ὁποσδήποτε ἀφορμῆς: ἀπελπισθεῖς, ἐκβιάζει τὴν εἴσοδον λέγων: «*τοῦ λόγου ἐνταῦθα γενομένου* (=μὲ ἄλλους λόγους πάλιν: «μὲ ἔστειλεν ὁ ἀρχηγός.....») *θὰ προσθέσω καὶ ἄλλο τι*»: τί δὲ προσθέτει; ὁμιλεῖ περὶ τινος «*ἦλου*, ἦγουν «καρφίου», καὶ δι' αὐτοῦ καὶ μόνου εἰσπηδήσας εἰς τὸν λειμῶνα τῶν «καρφωμάτων, μαγγανειῶν, ἀμποδεμάτων κλπ., περιδιαβάξει ἐπὶ μακρὸν ἐντὸς Παραδόσεων, Παροιμιῶν καὶ ὁμοίων. Ἐν σελ. 80 εὐρίσκει αἴφνης τὸν ἀετὸν τοῦ Προμηθεῶς, ὁ ὁποῖος τοῦ «*δίδει ἀφορμὴν*, (ὁ Κεραμ. λοιπὸν δὲν πταίει, ἀλλ' ὁ ἀετός, ὁ ὁποῖος τοῦ ἔδωκεν ἀφορμὴν) νὰ ἐπαναφέρῃ τὸν πολλάκις ἀποτυμπανισθέντα καὶ ἤδη βρυκολακιάσαντα Μνησίλοχον. Ἐν σελ. 93 εὐρίσκει τὸ «φάσκελο», τὴν «μοῦντζαν» καὶ μίαν ἐφημερίδα τῶν Ἀθηνῶν,

ἐκ τῆς ὁποίας παραλαμβάνει σελ. 95 τὸ ὅτι κάποιος «*ἔστειλε ταχύδρομικῶς ἐκ Θεσσαλονίκης τὴν μούντζάν του*». Εὐτυχῶς διὰ τὸν Κεραμ. ὁ ἀποστολεὺς ἐκεῖνος εἶναι προγενέστερος τῆς ἐκδόσεως τῆς συμβολῆς του εἰς τὴν Ἱστορίαν τοῦ Ποινικοῦ Δικαίου.

Ἄλλὰ τῶν πάντων ὑπάρχει κόρος· ἐχόρτασε λοιπὸν καὶ ὁ Κεραμ., ἐνδιατρίψας εἰς τὸν λειμῶνα τῆς Λαογραφίας ἐπὶ σελίδας *παρὰ μίαν τεσσαράκοντα*, τὰς ὁποίας καὶ ἔφαγε πάσας, ἐννοῶ τὸς σελ. 57-96. Ἐξέρχεται λοιπὸν κεκορεσμένος ἐκ τοῦ λειμῶνος καί, ἐνθυμηθεὶς αἰφνιδίως «*τὰ πτώματα τῶν δι' ἀποτυμπανισμοῦ ἀποθνησκόντων καταδίκων*» σελ. 97 ἐνδιατρίβει καὶ περὶ τινὰ «*σοβαρὰ*» ζητήματα μέχρι σελ. 108, ἔνθα ἐπαναλαμβάνει εἰς τὴν διαπασῶν τοῦ λυριτικοῦ τὰς φρικαλέας ἀλγηδόνας τῶν ἀποτυμπανιζομένων, ὡσὰν νῦν τὰς ὑπέστη ὁ ἴδιος, καὶ παραθέτει μεγάλην εἰκόνα ἀποτυμπανιζομένου, θεωρήσας περιττὸν νὰ μᾶς εἴπῃ ποῖος ἐτεχνούργησεν αὐτήν, καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τίνων δεδομένων. Καταλήγει δὲ τέλος εἰς τὸ γενικὸν τοῦ συμπέρασμα, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ ἐξῆς σελ. 110 «*ἢ τιμωρία αὕτη εἶναι πάντως ἀναξία τοῦ πολιτισμοῦ τῶν Ἀθηναίων καὶ πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι οἱ βάρβαροι ἀποκεφαλίζοντες τὸν κατάδικον ὑπερέβαλον αὐτοὺς τῇ φιλανθρωπίᾳ ἐν τούτῳ*».

Ἐν πρώτοις ἄς μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ θέσω τὸ ἐξῆς ἐρώτημα: ποίαν λέξιν θὰ ἠναγκάσθη νὰ μεταχειρισθῇ ἐκεῖνος, ὅστις εὗρέθη πρὸ τοῦ ἐξῆς φαινομένου: ἄνθρωπός τις, παρορμηθεὺς ἕνεκα τῆς ἡμιμαθείας του, καὶ ἐκθέσας κατὰ τρόπον ἐντελῶς φαντασιώδη καὶ διεστραμμένον τοὺς λόγους καὶ τὰς πράξεις ἄλλου τινὸς ἀνθρώπου ἢ ὀλοκλήρου ὁμάδος, ἐχαρακτήρισεν αὐτοὺς μετὰ πάσης βεβαιότητος καὶ ἄνευ ἐνδοιασμοῦ ὡς ἔχοντας τὰς ιδιότητας, τὰς ὁποίας θὰ εἶχον οὗτοι, ἂν ἢ ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου ἐκεῖνου ἐρμηνεία τῶν λόγων καὶ τῶν πράξεών των ἠλήθευε καὶ ἦτο πραγματικὴ καὶ ἀναμφισβήτητος καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν· πῶς ἄρα γε θὰ ὀνόμαζεν ἐκεῖνος τὸν ἄνθρωπον αὐτόν;

Ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἄς δεχθῶμεν πρὸς στιγμήν ὅτι ὅλα ὅσα ἔγραψε περὶ ἀποτυμπανισμοῦ κλπ. ὁ Κεραμ., ὁ καὶ τὴν ἰδιαίτεράν του πατριδα ἄνευ λόγου κατειρωνεύομενος δι' ὧσων γράφει ἐν σελ. 53 σημ. 2 «*εἰς τὴν πατριδα μου τὸ Μπλάτσι (τὴν Βλάτσην τῶν ἐκεῖ λογίων!) τοῦ νομοῦ Κοζάνης κτλ.*», εἶναι ἀκριβῆ καὶ ὀρθὰ καθ' ὅλην των τὴν ἔκτασιν καὶ τὰς λεπτομερείας, καὶ ὅτι ἄρα οἱ ἀρχαῖοι Ἀθηναῖοι ἀγρίως καὶ ἀπανθρώπως καὶ σκληρότατα ἐτιμώρουν τοὺς κακούργους, ἢ τινὰς τῶν κακούργων, διὰ φρικτοτάτων βασάνων, ἐν ᾧ οἱ βάρβαροι ἀπλῶς τοὺς ἀπεκεφάλιζον· ἐρωτῶ λοιπὸν τὸν ἐκ Μπλάτσι ἢ Βλάτσης «*ἔδῳ*

λόγιον»: διατι ἡ τοιαύτη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων τιμωρία θὰ ἦτο *ἀναξία τοῦ πολιτισμοῦ των*, ἢ ἀπλῶς τοῦ πολιτισμοῦ; εἶναι στοιχεῖον πολιτισμοῦ τὸ ἄνευ βασάνων τιμωρεῖν τοὺς κακούργους, καὶ οἱ σημερινοὶ προηγμένοι λαοί, καρατομοῦντες, ἢ ἀπαγχονίζοντες, ἢ τυφεκίζοντες, ἢ δι' ἠλεκτρισμοῦ θανατώνοντες αὐτούς, καὶ κατὰ τοῦτο *ἐξισούμενοι πρὸς τοὺς βαρβάρους* κατὰ τὴν Κεραμοπούλλειον λογικὴν, θὰ ἀπεδεικνύοντο περισσότερον πεπολιτισμένοι τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων;

Ἐγὼ τοῦλάχιστον νομίζω ὅτι τοῦναντίον θὰ συνέβαινεν: οἱ Ἀθηναῖοι, ἐν ἐτιμώρουν δικαίως μετὰ νόμιμον ἔγκλησιν καὶ διαδικασίαν τοὺς ἄνευ ἀμφιβολῶν ἀποδεδειγμένους ἐνόχους μεγίστων κακουργημάτων, διὰ τρόπου νομίμου, ἐνέχοντας πῦσαν σκληρότητα καὶ φρικτότητα, θὰ ἦσαν εἰς ἀνωτέραν βαθμίδα πολιτισμοῦ *καὶ ἐν τούτῳ* ἀπὸ τοὺς σημερινούς πεπολιτισμένους λαούς· διότι θὰ προσέδιδον δι' αὐτοῦ τὸν *παραδειγματισμὸν* καὶ θὰ παρῆχον δι' αὐτοῦ τὸν *σωφρονισμὸν* εἰς τοὺς ἄλλους, οὕτω δὲ θὰ ἐπετύγχανον *ἐλάττωσιν τῆς ἐγκληματικότητος*, ἢ ὅποια δὲν πιστεύω νὰ μὴν εἶναι ἀπόδειξις ὑψηλοτέρου πολιτισμοῦ, ἐκτὸς ἂν ἔχη ἀντιρρήσεις ὁ ἐκ Μπλάτσι καὶ ὄχι Βλάτσης· ἀλλὰ ποίας ἀντιρρήσεις δύναται νὰ ἔχη, ἀφοῦ ὁ ἴδιος γράφει, ἂν καὶ δὲν ἐννοεῖ τὴν σημασίαν τῶν ὅσων γράφει, ἐνδιαφερόμενος μόνον εἰς τὸ νὰ παρατάσῃ λέξεις, φράσεις καὶ ὀνόματα (Πλάτων—Ἀριστοτέλης—Ἀριστοφάνης—Ρήτορες) τὰ ἐξῆς: «ὅτι μεγάλην δύναμιν εἶχεν ἐν τῇ συνειδήσει τῶν ἀρχαίων τὸ *παραδειγμα* τῆς τιμωρίας πρὸς *σωφρονισμὸν* τῶν πολιτῶν, δηλοῦται οὐ μόνον ὑπὸ τοῦ *Πλάτωνος* καὶ τοῦ *Ἀριστοφάνους*, ἀλλὰ καὶ ὀρθότερον ἔτι ὑπὸ *πολλῶν ἄλλων*» καὶ ἀλλαγῆ δὲ τῆς διατριβῆς τῶν ἐπαναλαμβάνει τὰ αὐτὰ· ἀλλὰ διὰ τῶν συμπερασμάτων του μᾶς ὑπόδηλοι ὅτι δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐκτιμήσῃ καὶ νὰ ἐρμηνεύσῃ τὰ ἀρχαῖα κείμενα, παραδειγματιζόμενος καὶ σωφρονιζόμενος πρῶτος αὐτός· διότι καὶ ἂν ἐτιμώρουν οἱ Ἀθηναῖοι, καθ' ὃν τρόπον περιγράφει ὁ Κεραμ., ἀποδεικνύεται διὰ τῶν ἰδίων του ἐπιχειρημάτων ὅτι δὲν θὰ ἦσαν ἀνάξιοι τοῦ πολιτισμοῦ. Παραμένει λοιπὸν ἀνεξήγητον καὶ ἀδικαιολόγητον τὸ συμπέρασμα του ἄλλως ἢ διὰ βαρυτάτου χαρακτηρισμοῦ, δοθέντος ὅτι καὶ τὸ ἀντίθετον ἀληθές, ὡς πολλαχού, καὶ ἰδίως ἐν τέλει, ἀποδεικνύω.

Ἴσως δύναται τις νὰ ἐξηγήσῃ τοῦτο, ὑποθέτων ὅτι σκοπὸς του ἦτο ἄλλος τις, οὐχὶ ἡ εὐγενὴς καὶ φιλότιμος προσπάθεια τοῦ νὰ διαφωτίσῃ τοὺς συμπολίτας, οἱ ὅποιοι ἄλλως τε καταβάλλουν πολλὰ πρὸς πληρωμὴν τῶν μισθῶν του καὶ ἄλλων ἀποζημιώσεών του.

Ἄλλὰ μήπως καὶ ἀπὸ τὴν Λαογραφίαν ἠδυνήθη ὁ Κεραμ. νὰ λάβῃ

παράδειγμά τι πρὸς μίμησιν καὶ διόρθωσιν τοῦ ἑαυτοῦ του πρώτου ;
 Λαογραφίαν ἀκούει, Λαογραφίαν λέγει! πιθανῶς τὴν φαντάζεται εἰς
 τόμους ὀγκῶδεις, ἐντὸς τῶν ὁποίων θὰ παρέτασεν αὐτός, ὡς παρα-
 τάσσει εἰς τὸ βιβλίον του, φύρδην μίγδην πᾶσαν ἀτοπίαν, ἀρκεῖ νὰ τοῦ
 ἐπλήρωνεν ἡ Ἀρχαιολ. Ἐταιρεία, ἢ ἄλλος τις, ἀμοιβὴν κατὰ σελίδα.
 Πᾶς ἄλλος ἠξεύρει ὅτι εἰς τὴν Λαογραφίαν, πρωτίστως πρέπει νὰ δια-
 κρίνωνται καὶ ἐρμηνεύωνται τὰ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ γενικώτερον ἱστορούμενα,
 ἠφημιζόμενα, ἠφιλοσοφούμενα, π.χ. περιγραφαὶ γεγονότων σπουδαίων
 διὰ τὴν συνειδησιν τοῦ λαοῦ, ἢ πράξεων πολὺ ἐνδόξων καὶ σημαντικῶν
 δι' αὐτόν, ἢ ἀποτελέσματα τῆς πείρας του, διὰ μέσου τῶν αἰῶνων
 ἀποχρυσταλλουμένης, ἀπὸ τὰ ὑπὸ μεμονωμένων ἀτόμων ἐνθὲν κἀκεῖ-
 θεν χυδαιολογούμενα, ἢ προσωπικῶς ὑπὸ τινων ἐκφραζόμενα, ἀκριτῶς,
 ἀπόπως, ἀχρηστῶς, πολλάκις καὶ ἐκ λόγων παθολογικῆς διαστροφῆς
 καὶ ὑπανθρωπίας. Ἡ διάκρισις αὕτη τῶν κοινῶν ἀπὸ τῶν μεμο-
 νωμένων, ἀποτελεῖ, νομίζω, τὴν βάσιν τῆς Λαογραφίας.

Ἄν ἐμελέτα τὴν Νεοελληνικὴν Λαογραφίαν ὁ Κεραμ, καὶ εἶχε τὴν
 ἀπαιτουμένην διανοητικὴν καὶ ψυχικὴν δύναμιν νὰ διεισδύσῃ εἰς
 αὐτήν, θὰ ἐγνώριζεν ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς ἐξ ἀπαλῶν ὀνίχων διδά-
 σκεται καὶ μανθάνει ὡς πρώτιστον στοιχεῖον τῆς ζωῆς, τὴν **λογικὴν**
ἀκολουθίαν, τὴν **πραγματικὴν σύνδεσιν** αἰτίων καὶ ἀποτελεσμάτων
 κατὰ λόγον δυναμικότητος, καὶ ὅλα τὰ συναφῆ, τῶν ὁποίων στερεῖται
 τὸ βιβλίον αὐτοῦ, τοῦ λογίου μὲ ἀξιώσεις. Διὰ νὰ ὠφεληθῇ ὁ Κεραμ.,
 ἂν δὲν εἶναι πολὺ ἀργὰ πλέον δι' αὐτόν, τοῦ παραθέτω τὸ πασίγνω-
 στον ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα ἁσμάτιον, κατὰ νανουριστικὸν τρόπον προσφε-
 ρόμενον εἰς τὰ παιδάκια εὐθὺς ἀπὸ τῆς πρώτης κτήσεως ὑπ' αὐτῶν
 τῶν ἐποπτεῖων τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου :

Τίλι — τίλι — τίλι

Ἦταν ἕγας ποντικός, ποὺ ἔφαγε τὸ φτίλι,
 μὲς ἀπὸ τὸ καντῆλι,
 ποὺ φώτιζε καὶ κένταγε ἡ κόρη τὸ μαντῆλι.

Τίλι — τίλι — τίλι.

Ἦρθε κι' ἕνας γάτος, κι' ἔφαγε τὸν ποντικό,
 ποὺ ἔφαγε τὸ φτίλι κτλ.

Τίλι — τίλι — τίλι

Ἦρθε κι' ἕνας σκύλλος, κι' ἐπίνιξε τὸ γάτο,
 ποὺ ἔφαγε τὸν ποντικό,
 ποὺ ἔφαγε τὸ φτίλι κτλ.

Ἦρθε καὶ τὸ ξύλο, κι' ἐσκότωσε τὸ σκύλλο..

Ἦρθε καὶ ὁ φοῦνος, κί' ἔκαψε τὸ ξύλο...

Ἦρθε τὸ ποτάμι, κί' ἐγκρέμισε τὸ φοῦρο...

Ἦρθε καὶ τὸ βόιδι, καὶ ἤπιε τὸ ποτάμι...

Ἦρθε κί' ὁ χασάπης, κί' ἔσφαξε τὸ βόιδι...

Ἦρθε καὶ ὁ χάρος, κί' ἐπῆρε τὸ χασάπη...

Τὸ παιδάριον λοιπόν, ὁ Ἑλληνικὸς Λαός, ἐπειδὴ ἔχει ἐκ φύσεως ψυχὴν μέσα του καὶ διαυγῆ νοῦν, πλὴν ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, τῶν ἐκ κληρονομικότητος ἢ φυσικῶν ἀτελειῶν ἐχόντων βοῦρκον ἐντὸς τῶν, λαμβάνει ἀπὸ τὴν μάννα του πρῶτον καὶ τοὺς οἰκείους ἐν γένει τὸ ἰσχυρότατον ὄπλον τῆς ζωῆς, τὸ νὰ οὐθμίξῃ δηλ. τοὺς λόγους καὶ τὰς πράξεις του καὶ ὄλον τὸν βίον του μὲ τὴν διαβάθμισιν τῆς ἰσχύος καὶ τὴν λογικὴν ἀλληλουχίαν τῶν ἐνεργειῶν τοιοῦτοτρόπως ὀπίπεται εἰς τὴν ζωὴν προητοιμασμένος ἀρκετὰ καλά. Ἄν ὁ Κεραμ. ἀνήκῃ εἰς τὸν κοινὸν κανόνα καὶ ὄχι εἰς τὰς ἐξαιρέσεις, θὰ τὸ μάθωμεν ἴσως, ὅταν ἴδωμεν τί θὰ κάμῃ μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ μελέτην τούτων.

Δυστυχῶς ἔχει ὁ Κεραμ. καὶ τρία ἐπίμετρα σελ. 111—134 διὰ τοῦ πρώτου θέλει νὰ ἐνισχύσῃ τὰ «μαγικά ἀγαλμάτια», διὰ τοῦ δευτέρου τὴν «διαπόμπεισιν,», καὶ τὴν «μούνζαν,» διὰ τοῦ τρίτου τὰ «φάσκελα κτλ.,» Ἄλλὰ τὸ βιβλίον του ἐπέγραψε, νομίζω, Ἀποτυμπανισμόν, Ἀρχαιολογίαν, Ἱστορίαν, Δίκαιον, καὶ δὴ Ποινικόν, τὰ δὲ ἐπίμετρα, ὡς γνωστόν, ἐνισχύουν τοὺς πυρῆνας τοῦ κυρίου θέματος καὶ διαφωτίζουν σκοτεινὰ ἢ ἀμφίβολα σημεῖα ὀπουδαίων γνωμῶν τοῦ προταθέντος ἔργου. Ἄλλὰ τί ταῦτα πρὸς Κεραμοπούλλον; εἶναι περιττὸν νὰ ἐνδιατριβῶμεν ἄς τοῦ ἐκφράσωμεν τὴν εὐγνωμοσύνην μας διότι δὲν ἠῤῥησε τὸ specimen eruditionis του αὐτὸ διὰ προσθήκης καὶ ἄλλων ἀμετρήτων ἐπιμέτρων τί θὰ τὸν ἐδυσκόλευε νὰ τὰ ἐκατονταπλασιάσῃ; Ἐκτὸς ἂν πρέπη νὰ εὐγνωμονῶμεν τὸ λογιστήριον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, τὸ ὁποῖον ἴσως ἔδειξε σημεῖα καμάτου εἰς τὰς πρὸς ἐξαργύρωσιν προσαγομένας σελίδας μετὰ τὴν σελ. 134 τοῦ βιβλίου τοῦ Κεραμοπούλλου.

Δημοσιεύει δι' ἐν τέλει καὶ κατάλογον τῶν ἔργων του ὁ Κεραμ., ὄχι ἀσκόπως βέβαια εἶναι, ὡς φαίνεται, τὸ *δειγμα* echantillon, sample, τὸ ὁποῖον θέλει κάπου ἰδιαιτέρως νὰ παρουσιάσῃ, λέγων ecce doctus! οὐ θαυμάζετε! Ἀπομένει ὅμως καὶ εἰς τοὺς ἄλλους νὰ κρίνουν, μήπως τὸ δειγμα τοῦτο εἶναι τῶν «ἀνευ ἀξίας,» «sans valeur,» «without value,» Ὅσον ἀφορᾷ ἐμέ, θὰ ἤμην μὲν ἀρομοδιώτερος νὰ τὰ κρίνω ὡς δείγματα, διότι ἠσχολήθην ἐπὶ ἀρκετὰ ἔτη εἰς τὸ ἐμπόριον, ἐκτὸς ὑπηρεσίας ἀκρυσίως μου εὐρεθεῖς ἀλλὰ δὲν σκοπεύω νὰ τὸ πράξω διότι κρίνων ἀπὸ τὸ τελευταῖόν του δειγμα,

ἦτοι τὸ παρὸν βιβλίον του, εἶμαι βέβαιος, σύμφωνα μὲ τὴν λογικὴν τῶν ἐμπόρων, περὶ τῆς ποιότητος τῶν προηγουμένων του: συνήθως οἱ ἔμποροι θεωροῦν τὰ τελευταῖα δείγματα ὡς συγκεντρώνοντα ὅλην τὴν δύναμιν καὶ πρόοδον τοῦ παραγωγοῦ καὶ βιομηχανοῦ· ἐὰν λοιπὸν καὶ ἐφ' ὅσον τὸ νεώτατον καὶ τελευταῖον εὔρουν νοθευμένον, ἀχρηστον ὑποπτον, ἀκατάλληλον, ὄχι καλῆς ποιότητος, δὲν θὰ ζητήσουν βέβαια νὰ ἴδουν τὰ παλαιότερα προϊόντα τοῦ ἰδίου οἴκου.

Γ.— Ἐκτίμησις ἀνασκαφῶν

Πῶς ἐκτιμᾷ τὰς ἀνασκαφὰς καὶ μὲ ποίαν λογικὴν ἐξάγει ἐξ αὐτῶν συμπεράσματα ὁ Ἄ. Δ. Κεραμόπουλλος, ἐμφαίνεται ἐκ τῆς παραθέσεως τοῦ *ιστορικοῦ* τῆς ἐν Φαλήρῳ ἀνασκαφῆς, τὸ ὁποῖον ἐξάγω ἐξ ὅσων ὁ ἴδιος γράφει εἰς τὸ βιβλίον του.

Τὴν *πρώτην* ἀνασκαφήν, λέγει ὁ Κεραμ., ὅτι ἐξετέλεσεν ὁ Κ. Κουρουνηώτης τῷ 1911, τὴν *δευτέραν* ὁ Ε. Πελεκίδης τῷ 1915. Ὅτι ὁ πρῶτος ἀνασκάψας Κουρουν. δὲν εἶχε σαφῆ γνῶσιν τοῦ τί ἀνέσκαπτε καὶ ἐπὶ τίνος ἐδάφους, ἀποδεικνύει ὁ Κεραμ., διορθῶνων τὰ ὑπ' ἐκεῖνου λεγόμενα· ὁ Κουρουν. δηλ., εὐρῶν κατεσπαρμένα ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους πολλὰ τεμάχια μεγάλων ἀγγείων, καὶ ἰδὼν καὶ λάκκους τινάς, νομίζει ὅτι ταῦτα «μαρτυροῦσι περὶ τῆς διενεργουμένης ἐκεῖ ἐν *εὐρείᾳ* κλίμακι *λαθραίας* τυμβωρυχίας»· ἀλλ' ὁ Κεραμ. τὸν διαψεύδει, λέγων ὅτι «αὕτη *δὲν εἶναι* λαθραία ἀνασκαφή, ἀλλ' ἐγένετο τῷ 1863», καὶ δὴ ὑπὸ τοῦ Μπουρνιᾶ καὶ τινος ἐμπίστου τοῦ Κουμανοῦδη ὡς ἐπόπτου· ἦτο δὲ αὕτη κανονικὴ ἀνασκαφή τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας· περὶ αὐτῆς μάλιστα ἔγραψε λεπτομερῆ καὶ εὐσυνείδητον ἔκθεσιν ὁ Κουμανοῦδης, τὴν ὁποίαν καὶ παραθέτει ὁ Κεραμ., εὐρίσκων μάλιστα ἀφορμὴν νὰ ἐκβάλλῃ ἀπροσδοκίτως καὶ τὴν ἐξῆς ἀναφώνησιν «*ἡρωϊκοὶ χρόνοι* τῆς *ἀρχαιολογικῆς ἐρεῦνης*!», κατ' ἀντίθεσιν, ὡς φαίνεται, πρὸς τοὺς ὑπερλάμπρους ἰδικούς μας χρόνους τῆς ἐρεῦνης, τῆς ὁποίας θὰ ἴδωμεν εὐθὺς ἀμέσως τὴν ποιότητα.

Ἀλλὰ ποίαν βάσιν πρέπει γενικῶς νὰ δώσωμεν εἰς ἀνασκαφήν, τῆς ὁποίας ὁ μὲν πρῶτος ἐκτελεστής *δὲν ἦτο ὁ πρῶτος*, σκάπτων ἐν πλήρει ἀγνοίᾳ τοῦ ὅτι ἐκεῖ εἶχε γίνεαι πρότερον εὐρεῖα καὶ ἐπίσημος ἀνασκαφή, *ἀλλ' ἦτο ὁ δεύτερος*, ἢ μᾶλλον ὁ *τρίτος*; διότι μετὰ τὸν Μπουρνιᾶν καὶ τὸν ἐμπιστον δὲν ἀποκλείεται νὰ ἔσκαψαν ἐπὶ τῆς αὐτῆς θέσεως τυμβωρύχοι μεταξὺ τοῦ 1863—1911· τοιοῦτοτρόπως ὁ Πελεκ., τὸν ὁποῖον ὁ Κεραμ. ὀνομάζει *δεύτερον*, εἶναι ἀσφαλῶς μὲν ὁ *τρίτος*, πιθανῶς δὲ ὁ *τέταρτος*, ἢ μᾶλλον ὁ *πέμπτος*.

Λότι καὶ πρὸ τοῦ Μπουρνιά καὶ τοῦ ἐμπίστου ποῖος μᾶς βεβαι-
ώνει ὅτι δὲν εἶχον σκάψει ἐκεῖ τυμβωρύχοι ἢ ἄλλοι ; πᾶν τοῦναντίον
νομίζω ὅτι εἶναι βέβαιον ὅτι εἶχε γίνει ἐκεῖ καὶ πρὸ τοῦ Μπουρνιά
ἀνασκαφή· διότι εἰς τὰ Πρακτικὰ τοῦ 1863 φέρονται τὰ ἑξῆς κατὰ
Κεραμ. : «εἰσάγεται ὁ Γρηγ. Μπουρνιάς καὶ ζητεῖ νὰ γίνῃ ἀνασκαφή
τάφων ἐν ἀγρῶ ἔθνικῶ πλησίον τῆς πρωτευούσης, τὸν ὁποῖον αὐτὸς
θέλει **καταδείξῃ** καὶ **πέποιθεν** ὅτι δεκαπλασίας ἀξίας πράγματα θὰ
εὗρεθῶσι»· διὰ νὰ «πέποιθεν» καὶ νὰ θέλῃ νὰ «**καταδείξῃ**» ὁ Μπουρ-
νιας, ὁ ὁποῖος σημειωτέον ἦτο ἔμπορος ἀρχαιοτήτων, ὡς βεβαιοῖ
ὁ ἴδιος ὁ Κεραμ., δὲν θὰ ἐμυρίσθη βέβαια τὸ ἔδαφος, ἀλλὰ θὰ εἶχε σκάψει
γενναίως μετ' ἄλλων αὐτὸς ὁ ἴδιος, ἢ παρ' ἄλλων σκαψάντων ἐπέισθη
ἰδῶν, ἀφ' οὗ μάλιστα ἢ πεποίθησις του ἀπεδείχθη ἐκ τῶν ὑστέρων
ἀληθῆς καὶ πραγματικῆς.

Τοιοῦτοτρόπος ἀλλάσσει ἡ τάξις τῶν ἀνασκαφῶν, καὶ ἔρχονται
ἀσφαλῶς **πρῶτοι** οἱ τυμβωρύχοι μετὰ ἢ ἄνευ Μπουρνιά, **δεύτερος**
ὁ Μπουρνιάς μετὰ τοῦ ἐμπίστου, **τρίτοι** οἱ πιθανοὶ τυμβωρύχοι τοῦ
1863—1911, **τέταρτος** ὁ Κουρσιν., καὶ **πέμπτος** ὁ Πελεκ. Ἀλλὰ καὶ
ἡ τάξις αὕτη δύναται νὰ μεταβληθῇ ἐξ ὅσων λέγει αὐτὸς ὁ Κεραμ. σελ.
6 σημ. 2: «ἐγὼ αὐτὸς **παρέστην** τῷ 1912 εἰς τὴν **ἀνασκαφὴν** τάφου
κτλ.» ἐκεῖ εἰς τὸ ἴδιον μέρος· ἀποκρῦπτει δὲ ὁ αὐτόπτης οὗτος ἐπίση-
μος ἀρχαιολόγος τὸν ἐκτελέσαντα τὴν ἀνασκαφὴν. Κατὰ ταῦτα ὁ Πελεκ.
γίνεται ἀναμφισβητήτως ὁ **πέμπτος**, πιθανῶς δὲ ὁ **ἕκτος** τῇ τάξει, ἢ
μᾶλλον τῇ ἀταξίᾳ.

Ἄς ὑπονοήσωμεν τώρα τί ἔκαμαν οἱ μετὰ ἢ ἄνευ Μπουρνιά τυμ-
βωρύχοι καὶ ὁ Μπουρνιάς αὐτὸς μετὰ τοῦ ἐμπίστου: δὲν ἔσκαψαν
βέβαια «**μὲ τὴν βελόνα**», ἤτοι μὲ αὐστηρὰν ἐπιστημονικὴν προσοχὴν·
εἰργάσθησαν γενναίως, ἤνοιξαν πολλοὺς λάκκους καὶ ἐπῆραν ἑκατοντάδας
ἀγγείων· ἀφῆκαν ὅμως καὶ πολλὰ· διότι ἡ ἔκθεσις τοῦ Κουμανούδη
λέγει ὅτι ὁ Μπουρνιάς «ἐπαρουσίασεν ἀγγεῖα, **ὅσα** ἐθεωρήθησαν πε-
ριεργότερα»· τὰ ὅσα δὲν ἐθεωρήθησαν, ἢ θὰ ἔλαβε πρὸς πώλησιν ὁ
Μπουρνιάς, ἢ, ἂν ἦσαν ἀκατάλληλα πρὸς τοῦτο, θὰ ἀφῆκεν ἐκεῖ ἐπὶ
τόπου, ἢ ἀμφοτέρα.

Τί ἀπέγιναν ὅμως οἱ ἀνοιχθέντες πολυάριθμοι λάκκοι καὶ οἱ ἔτι
πολυαριθμότεροι σκελετοὶ τῶν τάφων μεταξὺ 1863—1911 ; Ὁ Κεραμ.
δὲν ἐφρόντισε νὰ μᾶς διαφωτίσῃ περὶ τούτου· καὶ ὅμως ἡ τύχη τῶν
λάκκων καὶ τῶν σκελετῶν τούτων ἀποτελεῖ σημαντικὸν στοιχεῖον καὶ
σχεδὸν τὸ θεμέλιον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου θὰ στηριχθοῦν τὰ συμπεράσματα
τοῦ Κεραμ. Ἄφ' οὗ δὲν λέγει τίποτε περὶ τόσοσιν σπουδαίου ζητήματος

ὁ Κεραμ., εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ εἰκάσωμεν τί ἦτο φυσικὸν καὶ λογικὸν νὰ συμβῆῃ : οἱ λάκκοι ἢ θὰ ἐγκατελείφθησαν ὑπὸ τοῦ Μπουρνιά καὶ τοῦ ἐμπίστου ἀνοικτοί, ἢ θὰ κατεχώσθησαν ὑπ' αὐτῶν κατὰ τὴν λήξιν τῆς ἀνασκαφῆς. Ἐὰν κατεχώσθησαν, θὰ περιεῖχον τοὺς σκελετοὺς τῶν νεκρῶν μόνους, ἦτοι ἄνευ οὐδενὸς ἀγγείου καὶ ἄνευ ἄλλου τινὸς σπουδαίου κτερίσματος, ἢ μὲ ὀλίγα τινὰ ἄχρηστα καὶ ἀσήμαντα ἀγγεῖα καὶ κτερίσματα, ὅσα δὲν «ἐθεωρήθησαν περιεργότερα». Περὶ τῶν σκελετῶν δὲν ἔχομεν πληροφορίαν, ἂν τοὺς ἐσήκωσαν ὅλους ἢ τινὰς ἀπ' ἐκεῖ, ἢ ἂν τοὺς διεσκόρπισαν τῆδε κάκεισε οἱ ἀνασκάψαντες. Εἶναι ὅμως ἀπίθανον ὅτι συνέβη τὸ δεύτερον· διότι οἱ ἄνθρωποι τότε ἦσαν λίαν εὐσεβεῖς πρὸς «τὰ ὄσα τῶν προγόνων», ὀλόκληρον δὲ τὸ Συμβούλιον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἐπεσκέφθη εὐλαβῶς τὰ ἀγγεῖα τοῦλάχιστον, ὡς γράφει ὁ Κεραμόπουλλος.

Ἄν ὅμως ἔμειναν ἀνοικτοὶ ἐπὶ ὀλίγον ἢ πολὺν χρόνον οἱ λάκκοι, θὰ κατεχώσθησαν ἐνωρὶς διὰ τῶν βροχῶν καὶ τῶν προσκλύσεων, δοθέντος ὅτι τὸ μέρος ἐκεῖνο εἶναι χαμηλόν, ἐπίπεδον καὶ παραθαλάσσιον, προσδεχόμενον ἄφθονα ὕδατα μετὰ χωμάτων καὶ ἰλύος ἐκ τῶν ὑψηλοτέρων σημείων. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ Μπουρνιά καὶ τοῦ ἐμπίστου, διαρκέσασαν ἐπὶ δύο ἐβδομάδας, δὲν εἶναι ἀπίθανον ὅτι οἱ ἐργάται θὰ ἔρριψαν ἄχρηστά τινὰ ἀντικείμενα εἰς τοὺς τάφους, ὡς πράττουσιν συνήθως. Ἐὰν μάλιστα ἔμειναν ἐπὶ τινὰ χρόνον ἀνοικτοὶ καὶ ἐγκαταλείμενοι οἱ τάφοι, εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ ἐρρίφθησαν καὶ ἄλλα ἀντικείμενα ἐντὸς αὐτῶν ὑπὸ λεμβούχων, «καϊκτοῆδων», καρραγωγέων καὶ ἄλλων, διερχομένων κατὰ τὴν πολυσύχναστον ἐκείνην «τριόδον».

Ποῖος τῶρα μᾶς βεβαιώνει ὅτι ὁ Κουρουν., ὁ ὁποῖος ἠγνόει τὴν προτέραν ἀνασκαφὴν καὶ τὸ ἱστορικὸν τῆς, δὲν «ἔπεσεν» ἐπάνω εἰς τινὰς τάφους, τοὺς ὁποίους εἶχεν ἀνακαλύψει ὁ Μπουρνιάς, ἢ ἄλλοι πρὸ αὐτοῦ ἢ μετ' αὐτόν ; Ἡ, ἂν δὲν συνέβη τοῦτο διὰ τὸν Κουρουν., ποῖος μᾶς ἐξασφαλίζει ὅτι δὲν «ἔπεσεν ἐπάνω τους» ὁ Πελεκ., ὁ ὁποῖος καὶ ἂν ἐγνώριζε τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ Μπουρνιά, πρᾶγμα ἀπίθανον, ἀφ' οὗ δὲν λέγει ὁ Κεραμ. τίποτε περὶ τούτου, δὲν εἶχεν ὅμως λεπτομερὲς σχέδιον αὐτῆς; διότι δὲν μνημονεύεται οὐδὲν τοιοῦτον, οὔτε εἶναι κἂν πιθανόν. Δοθέντος δὲ ὅτι ὁ Πελεκ. ἦτο ἀρχάριος, δὲν θὰ εἶχομεν βέβαια τὴν ἀπαίτησιν παρ' αὐτοῦ νὰ λάβῃ τὴν δέουσαν πρόνοιαν, ἵνα προσέξῃ τὰ ὑπερκείμενα χώματα πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἀνασκαφῆς, καὶ ἵνα διακρίνῃ τὸ εἶδος καὶ τὴν ἡλικίαν τῆς προσχώσεως κατ' αὐτὴν μέχρι τῆς εὐρέσεως τῶν σκελετῶν τοῦ πολυανδρίου 2 τῆς εἰκ. 2 τοῦ

Κεραμ., πολὺ δὲ ὀλιγώτερον θὰ ἀνεμένομεν παρὰ τοῦ Πελεκ. τούτου νὰ «ἐκμεταλλευνθῆ» χρονολογικῶς τὴν σκωρίασιν τῶν μετάλλων, νὰ εὕρῃ τὸν λόγον τῆς διατηρήσεως ἰχνῶν ξύλων καὶ ἄλλων ἀντικειμένων ἐντὸς «γυμνῶν» τάφων, ἤτοι οὐχὶ πελωματισμένων οὐδὲ πλακοστεγῶν. Τούτων καὶ πολλῶν ὁμοίων δοθέντων, πειθόμεθα ὅτι πρέπει νὰ εἴμεθα πολὺ δύσπιστοι εἰς τὴν ἐξαγωγὴν σοβαρῶν καὶ γενικωτέρων συμπερασμάτων ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς ταύτης.

Τὸ κατ' ἐμὲ δὲν προτίθεται βέβαια ἐνταῦθα νὰ ἐρμηνεύσω τίποτε, οὔτε νὰ ἐκφράσω γνώμην λεπτομερῆ περὶ τῆς ἀνασκαφῆς· τὸ μόνον, τὸ ὁποῖον θέλω νὰ ἀποδείξω εἶναι ὅτι τὸ πολυάνδριον τοῦτο δὲν παρέχει τὰ ἀσφαλῆ ἐκείνα στοιχεῖα, ἐπὶ τῶν ὁποίων θεμελιοῦνται τόσον σοβαρᾶς φύσεως συμπεράσματα: δὲν ἀποκλείεται π. χ. ὅτι ὁ Πελεκ. εὔρε τάφον, ἤδη ἀνεσκαμμένον ὑπὸ τοῦ Μπουρνιά ἢ ὑπ' ἄλλου τινός· τοῦναντίον εἶναι ἐνδεχόμενον ὅτι τοιοῦτόν τε ἦτο δυνατόν νὰ συμβῆ· διότι διὰ τοιαύτης παραδοχῆς δύνανται νὰ ἐρμηνευθοῦν πολλαὶ ἀπορίαι, κυρίως τὸ «ἀκτέριστον», ἡ διατάραξις καὶ ὁ μετατοπισμὸς ὁσῶν τινων, ὠρισμένως μιᾶς κνήμης καὶ ἐνὸς πήχεως, ἴσως ἤλοί τινες καὶ κλοιοὶ καὶ λείψανα ξύλων, ἐντὸς τοῦ τάφου εὑρεθέντα κατὰ Κεραμ. σελ. 11 καὶ 15.

Κατὰ ταῦτα ὁ Κεραμ., ὁ ὁποῖος μόνον εἰς τὰς ἀνασκαφὰς δὲν εἶναι ἀρχαίριος, ὄφειλε νὰ μὴ ἀφήσῃ τὸν ἑαυτὸν του νὰ παρασυρῆ εἰς τοιοῦτον βαθμὸν, ὥστε νὰ στηριχθῆ ἐπὶ ἐργασίας νεωτέρου καὶ ἀπειροτέρου συναδέλφου του· ἀπαξ δὲ στηριχθεὶς ἐπ' αὐτῆς, ἔπρεπε νὰ προβάλλῃ εἰς τὸν ἑαυτὸν του ὅλα τὰ ἀσθηρὰ ἐρωτήματα τῆς δυσπιστίας, καὶ νὰ προφυλαχθῆ ἀπὸ τοῦ νὰ σπεύσῃ νὰ ἐξαγάγῃ τόσον τεράστια συμπεράσματα, ὁποῖον εἶναι ἡ διάσεισις τῶν περὶ ἀποτυμπανισμοῦ παγκοίνως μέχρι τοῦδε ἀποδεδεγμένων, καὶ ἔτι μᾶλλον ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ πολιτισμοῦ τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων ἀφ' οὗ δὲ ἐγνώριξε (:) τὸν ἑαυτὸν του πολὺ ἄπειρον, ὡς πρώτην φορὰν ἐπιβαίνοντα τῶν Πολιτικῶν Ἀρχαιοτήτων καὶ Δικαίων, πῶς δὲν προσεπάθησε νὰ ἐνισχύσῃ μίαν ἀδυναμίαν του διὰ μιᾶς δυνάμεώς του;

Ἄλλ' ἔτι μᾶλλον, ἀφ' οὗ εἶδεν ὁ Κεραμ. ὅτι ὁ Πελεκ. ἐδημοσίευσεν ἤδη πρὸ αὐτοῦ ἐκτεταμένον ἔργον, περὶ τοῦ ἰδίου θέματος, ὄφειλε νὰ μᾶς εἴπῃ εἰς τίνα συμπεράσματα κατέληξεν ὁ τελευταῖος οὗτος, ποῖα ἐκ τούτων εὔρε καλῶς ἔχοντα αὐτός, ποῖα ἐσφαλμένα καὶ διατί.

Ἄν ἔπραττε τοῦτο, θὰ ἔβλεπεν, ἂν ὁ Πελεκ. ἐξετίμησε καλῶς τὰς ἀνασκαφὰς, καὶ ἂν αὐταὶ ἔδιδον ἀσφαλῆ τινα βάσιν πρὸς στήριξιν γενικωτέρων συμπερασμάτων. Ἐν ᾧ ὅμως θὰ εἶχε πεισθῆ βεβαίως ὁ

Κεραμ. ὅτι ὁ Πελεκ. «ἔπλευσε ζεύξας Πηγάσου πτερόν», ἀφ' οὗ δὲν δέχεται τὴν τόσον ἄλλως τε τολμηρὰν γνώμην του, διατι δὲν περιορίσθη εἰς τινὰ πεζοτέραν καὶ μετριοφρονεστέραν διατύπωσιν, ἀλλ' ἐπιλοδοξήσῃ καὶ αὐτὸς νὰ μεταρσιωθῇ, φθάνων αὐτοῦ τοῦ «οὐρανοῦ τὸν κύτταρον»;

Δὲν ἐφοβήθη ὁ Κεραμ. μήπως ὁ Πήγασός του μετεβίλλετο εἰς τὸν «Τρυγαίου κἀνθαρον» καί, «λαύραν» ὀσφρανθεῖς, θὰ τὸν κατεκρήμιζεν οὕτως, ὥστε νὰ γίνῃ θέμα ἰλαροτραγῳδίας; Ἡδύνατο τοῦλάχιστον νὰ μιμηθῇ τὸν ἔχοντα περισσώτερα ἐπὶ τῆς ἀνασκαφῆς ἐκείνης δικαιώματα Κουρουν., ὅστις περιορίσθη εἰς τὴν δημοσίευσιν «πεζοτάτων» ἐκθέσεων, ἐκτιμήσας προσηκόντως ἕως τοῦ ἔφθανε «τὸ πάπλωμά του».

Ἄλλ' ἄς δεχθῶμεν πρὸς στιγμὴν ὅτι ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ πολυανδρίου τούτου ἐτελέσθη ἀμέμπτως καὶ μετὰ πάσης προνοίας, ὑπὸ τε τοῦ Κουρουν. καὶ τοῦ Πελεκ., καὶ ὅτι οἱ νεκροὶ εὐρέθησαν διὰ πρῶτην φορὰν ὑπὸ εἰδικοῦ ἀρχαιολόγου, παθῆνοι καὶ ἄθικτοι, ὅπως οἱ πρῶτοι θάψαντες τοὺς εἶχον τοποθετήσῃ ἐκεῖ. Καὶ ἐρωτῶ; μὲ ποῖα στοιχεῖα θὰ τοὺς **χρονολογήσωμεν**, ἀφ' οὗ ἦσαν «ἀκτέριστοι»; ἔχει κάμμιαν σοβαρότητα τὸ ὅτι εὐρέθησαν ἐντὸς ἀρχαίου νεκροταφείου; Εἰς πλεῖστα μέρη τῆς Ἑλλάδος ἔθαψαν, καὶ θάπτουν ἀκόμη καὶ σήμερον, ἐπὶ ἀρχαίων νεκροταφείων. Ἡ μήπως εἶναι σπανία ἢ εὐρεσις τάφων πασῶν τῶν ἐποχῶν ἀπὸ τοῦ 700 π. Χ., ἢ καὶ πρότερον, μέχρι πρὸ 100 ἐτῶν, ἢ καὶ ὕστερον, παρακειμένων ἢ ἐπαλλήλων; Ποῖος λοιπὸν, πλην τοῦ Πελεκ. καὶ Κεραμ., δύναται νὰ ἀποκλείσῃ σοβαρῶς ὅτι τὸ πολυάνδριον ὑπ' ἀριθ. 2 τοῦ Φαλήρου ἀνήκει εἰς τοὺς Ῥωμαϊκοὺς χρόνους; ἢ εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς; ἢ εἰς τοὺς Φραγκικοὺς; ἢ ἀκόμη καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς Τουρκοὺς; Ἡ προχειροτάτη ὅμως ἐμπειρία δεικνύει ὅτι παραπλεύρως νεολιθικοῦ τάφου εὔρηται βυζαντινός, γεωμετρικοῦ ἱστορικός, μυκηναϊκοῦ νεώτερος κτλ., οὕτως ὥστε θὰ ἀπετέλει ἐσχάτην καὶ ἀσύγνωστον πλάνην τὸ νὰ χρονολογῇ τις ἕξ ἐνὸς ἢ περισσοτέρων τάφων καὶ ὅλους τοὺς παρακειμένους, ὡς ἀνήκοντας εἰς τὸ αὐτὸ χρονολογικὸν ὄριον, ἄνευ ἄλλων στοιχείων.

Ἄφ' οὗ λοιπὸν μᾶς λείπουν τὰ κύρια στοιχεῖα τῆς ἀσφαλοῦς καὶ ἀναμφισβητήτου χρονολογήσεως τοῦ πολυανδρίου τούτου, τί θὰ ἀπαντήσωμεν εἰς ἐκεῖνον, ὅστις θὰ μᾶς εἴπῃ ὅτι ἀεροβατοῦμέν, αὐτοσχεδιάζομεν, ἢ καὶ παραπαίνομεν; Καὶ ἐφ' ὅσον μὲν εὐρεθῶν ἀκτέριστοι ἐν γένει τάφοι, μὴ παρουσιάζοντες τίποτε τὸ ἐξαιρετικόν, ἐγκαταλείπονται, καὶ δὲν γίνεται περὶ αὐτῶν οὐδεὶς λόγος; ἂν ὅμως εὐρεθέντες, παρου-

σιάσουν ἀπροσδόκητόν τι καὶ δυσερμήνευτον καὶ ὅλως πρότοφανές, πρέπει «σώνει καὶ καλὰ» νὰ προσαρμόσωμεν τὸ τοιοῦτον εἰς τὸ πλεόν ἀκατάλληλον, ἀπίθανον καὶ ἀσυμβίβαστον πλευρὸν τῆς Ἱστορίας, ἢ μᾶλλον, ὡς πράττει ὁ Κεραμ., νὰ τὸ ἐκσφενδονίσωμεν πρὸς αὐτὴν ἐν εἶδει βορβόρου καὶ ἀσβόλης ὀπιτομένων εἰς καθαρὸν μέχρι τοῦδε καὶ λευκὸν ἱμάτιον ;

Ἐὰν π. γ. ἰσχυρισθῇ τις, ὠρισμένως ἐγώ, καὶ μάλιστα ὑπευθύνως, ὅτι οἱ νεκροὶ οὗτοι τοῦ ἐν λόγῳ ὑπ' ἀριθ. 2 πολυανδρίου τοῦ Φαλήρου, οἱ ἀλυσόδετοι, δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, εἰμὴ **χριστιανοί**, σταυρωθέντες ὑπὸ τινος Ῥωμαϊκῆς φρουρᾶς κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν **διωγμῶν**, καὶ διὰ τινὰ λόγον ἐκεῖ ἐγκαταλειφθέντες ὑπ' αὐτῆς, ἵνα ταφῶσιν ὑπὸ τῶν οἰκείων των, ἢ ἄλλων ἀνθρώπων, ταφέντες δὲ ὑπ' αὐτῶν ὡς **μάρτυρες** ἴσως, δὲν ἐρμηνεύω τὸ ζήτημα ὀρθότερον τοῦ Πελεκ. καὶ Κεραμ. ; Τοὺς προκαλῶ μάλιστα, ὡς καὶ πάντα ἄλλον, νὰ μοῦ παρατάξουν τὰ ἐπιχειρήματά των, ὅτι δὲν εὐρίσκεται πλησιέστερον πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἢ πρόχειρος αὕτη γνώμη μου, ἀπὸ τὴν ἰδικὴν των ἐκδοχὴν.

Εἶναι ἐπαρκῆ, νομίζω, ταῦτα, ἵνα λάβῃ τις σαφῆ ἰδέαν περὶ τοῦ πῶς γνωρίζει νὰ ἐκτιμᾷ ἀνασκαφὰς ὁ Κεραμ., καὶ ἵνα κρίνῃ πᾶς περὶ τῆς σοβαρότητος τῶν ἐξ αὐτῶν ἢ ἄλλων μνημείων ἐξαγομένων ὑπ' αὐτοῦ συμπερασμάτων.

Δ.— Μέθοδος ἐρεῦνης τοῦ Ἀττικοῦ Ποινικοῦ Δικαίου

Ἀφ οὗ ἀπεδείχθη, ἐπαρκῶς νομίζω, ὅτι ὁ Ἀ. Δ. Κεραμόπουλλος ἀπέτυχεν εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῶν ἀνασκαφῶν, ἔτι δὲ μᾶλλον εἰς τὴν διάταξιν καὶ οἰκονομίαν τῆς ὕλης, καὶ εἰς οὐτὴν ἀκόμη τὴν ἐκλογὴν καὶ διατύπωσιν τοῦ τίτλου, ἃς ἴδωμεν ὁποῖός τις ἐμφανίζεται περὶ τὴν γνῶσιν τῶν Πολιτικῶν ἐν γένει Ἀρχαιοτήτων καὶ τῶν στοιχειωδῶν λεπτομερειῶν αὐτῶν τε καὶ τοῦ Ἀττικοῦ Δικαίου. Τὸ νὰ καταδείξω ὅλα τὰ σφάλματα τοῦ Κεραμ. εἶναι τὸ ἴδιον, ὡς εἰς ἐπεχείρουν νὰ γράψω νέαν πραγματείαν· θὰ περιορισθῶ λοιπὸν εἰς ὀλίγα, ἀναγράφων ταυτοχρόνως καὶ τὴν μεθόδόν μου, παραπλησίως πρὸς τὴν ὁποίαν φρονῶ ὅτι εἶναι ἐπιστημονικῶς εὐλογον καὶ χρήσιμον νὰ ἐξετάζωνται καὶ ἐρευνῶνται τὰ τοιαῦτα ζητήματα, ὑπὸ τῶν εὐλικρινῶς ἐπιθυμούντων νὰ δώσουν ἀληθεῖς συμβολὰς εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ Ἀττικοῦ Ποινικοῦ Δικαίου. Ἡ μέθοδος αὕτη δύναται κατ' ἀνάλογον τρόπον νὰ ἐπεκταθῇ, ἐφαρμοζομένη καὶ εἰς τὴν ἔρευναν παντὸς ἄλλου ζητήματος, ἀναφερομένου εἰς τὸ Ἀττικὸν ἢ τὸ Ἑλληνικὸν ἐν γένει Δίκαιον.

1).— Καθορισμὸς τῶν ἐγκλημάτων

Ὁ Κεραμ., ἀξιῶν ὅτι ἀσχολεῖται εἰς τὸ Ἄττικὸν Ποινικὸν Δίκαιον, καὶ φιλοδοξῶν νὰ γράψῃ περὶ θανατικῶν ἐκτελέσεων, ἔρρεπεν ἐν πρώτοις νὰ εὔρη καὶ ἀπαριθμήσῃ τὰ ἐγκλήματα, περὶ τῶν ὁποίων οἱ νόμοι κατὰ καιροὺς κατελόγιζον τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου ὡς μόνον ἢ ὡς ἀνώτατον ὄριον· ταῦτα, ὡς καὶ ὁ καθορισμὸς τῶν τύπων καὶ τῶν διαφορῶν τῶν ἐγκλήσεων, αἱ «προρρήσεις—προαγορεύσεις—ἐπισκήψεις—ἀπογραφαὶ—διωμοσθαὶ κτλ.», τὸ «τιμητὸν—ἀτίμητον τοῦ ἀγῶνος» ἐκάστου καὶ τὸ στάδιον τῆς ἀνακρίσεως, ὅφειλεν ἢ νὰ τὰ ἀναφέρῃ, ἢ τοῦλάχιστον νὰ τὰ γνωρίζῃ· καὶ ἀναφέρει μὲν τινὰ ἐγκλήματα, περὶ τῶν ὁποίων ἦτο θάνατος ἢ «ζημία», ἀλλ' ἐντελῶς τυχαίως καὶ παρεπιπτόντως, περὶ δὲ τοῦ «τιμητοῦ—ἀτιμήτου—τιμήματος—ἀντιτιμᾶσθαι—προστιμήματος» τίνα ἰδέαν ἔχει ὁ Κεραμ., ἐμφαίνεται ἐκ τῶν ἐν σελ. 83 λεγομένων του, ὅτι «τὸ βάρβαρον εἶναι *προστήμῃμα μόνιμον* εἰς τὴν τιμορίαν τοῦ *ἀποτυμπανισμοῦ* καὶ *μόνην* ταύτην»· ὅτι τελείως αὐτοσχεδιάζει, λέγων ταῦτα ὁ Κεραμ., ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ ὅτι, ἂν τοῦτο ἦτο *μόνιμον*, δὲν θὰ ἦτο *προστήμῃμα*· ἀλλ' ἀναιρεῖ τὴν ἐδῶ γνώμην του ὁ ἴδιος ὁ Κεραμ. ἐν σελ. 99, λέγων ὅτι «ἡ διὰ τῆς ἐμβολῆς εἰς τὸ βάρβαρον ἄταφία ἦτο *οἰονεὶ προστήμῃμα*»· ὥστε ἐδῶ δὲν εἶναι «*μόνιμον*», ἀλλὰ «*οἰονεὶ*»· ἐν δευτέρῃ σελ. 102 λέγει «τοῦτο (=τὸ ὅτι δὲν ἔμειναν ἄταφοι οἱ 17 νεκροὶ) δηλοῖ ὅτι ὁ περὶ ἄταφίας *νόμος, υἰοθετῶν* καὶ τὴν ἀνηλεεστάτην πρὸς τοὺς καταδίκους διαγωγὴν, ἣν οἱ *πανάρχαιοι χρόνοι* ἐτήρουν ὡς ἱκανὴν ἴσως κατὰ τῶν ἀλαστόρων *ἀμυναν*, εἶναι *νεώτερος* τοῦ πολυανδρίου, ἢ ὅτι τὸ *κακούργημα*, δι' ὃ κατεδικάσθησαν οἱ 17 κακούργοι, *δὲν προσετιμᾶτο δι' ἄταφίας* ἢ—ὑπερταύτων τῷ πρώτῳ—ὅτι *πάσαι ποτὲ* κτλ. κτλ.»· ἂν καταλαβίμῃ τίποτε ἀπὸ τὸν ὄρμαθὸν αὐτὸν τῶν ἱστορικοποινικολογικῶν φράσεων σου, Κεραμόπουλλε, μάργυς μου ὁ Πτωχοπρόδρομος, ὁ ὁποῖος, ἂν τυχὸν ἐπὶ χεῖρὶ νὰ συγγράψῃ συμβολὴν ἀρχαιολογικὴν κτλ. κτλ., θὰ τὴν κατήριζεν πιθανώτατα περισσότερον εὐνόητον τῆς ἰδικῆς σου, δοθέντος ὅτι ὁπωσδήποτε κατανοοῦμεν πόσῃ σοφίαν περιέχει ὁ στίχος τοῦ «*Ἐμμανουὴλ παμβασιλεῦ παρὰ σαράντα πέντε*»! Ποῦ εὔρες αὐτὸν τὸν *νόμον* περὶ ἄταφίας, τὴν *υἰοθεσίαν* του, τὴν *νεότητά* του καὶ ὅλα τὰ ἄλλα παταγώδη παρεπόμενά του; μήπως «*τοῖς ἀλαθήτοις λογισμοῖς καὶ Τζειζικαῖς ἐρεῦναις, ἐν αἴσπερ ἢ ἀλήθεια ἐκ χάους ἀνατρέχει*»; ἢ μήπως εἰς τὴν πατρίδα σου τὸ Μπλάτσι—ὄχι Βλάτσην—, εἰς τὴν ὁποίαν μᾶς ἐδεώρησες ὑποχρέους νὰ μάθωμεν (σελ. 53 σημ. 2) τί εἶδες «*παῖς*

ων» καὶ πότε τὴν ἐπεσεκέρθη, ὡς καὶ τὸ ποῦ ἐφρονεύθη «κακοποιός τις ληστής»; (ὑπάρχουν ἄρα γε ἐκεῖ καὶ «ἀγαθοποιοὶ» λησταί»);

2).— Αἱ φονικαὶ δίκαι καὶ ὁ Δράκων

Ἡ εὐκολία, μὲ τὴν ὁποίαν ὁμιλεῖ περὶ τούτων καὶ τῶν συναφῶν ὁ Κεραμ., π. γ. σελ. 106 «ὅτι δὲ οἱ νόμοι τοῦ Δράκοντος οἱ φονικοὶ διετηρήθησαν καὶ μέχρι τοῦ τέλους τῆς Ἀθηναϊκῆς Δημοκρατίας» καὶ σελ. 51 «ὁ Πλάτων ἐν τοῖς Νόμοις, οὓς κατὰ τὸ πρότυπον τῆς Ἀθηναίων Πολιτείας—ἀμεταβλήτου ἐν τοῖς φονικοῖς νόμοις ἀπὸ τοῦ Δράκοντος—εἰσηγεῖται κτλ.», ἀποδεικνύει ὅτι ὁ νέος οὗτος ποινολόγος πολὺ ὀλίγον ἐφρόντισε νὰ προσανατολισθῇ, ἔστω καὶ προχείρως, εἰς τὰ τοιαῦτα ζητήματα, καὶ νὰ μάθῃ τὰς διαφορὰς τῶν περὶ ἀνθρωποκτονίας ἀντιλήψεων τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων καὶ τῶν Ἑλλήνων ἐν γένει ἀπὸ τὰς τῶν νεωτέρων, τὸν λόγον αὐτῶν, τὰς αἰτίας τῆς διατηρήσεως τῶν πλαιῶν νόμων καὶ τὰ συναφῆ. Ἄν ἡσυχολεῖτο εἰς ταῦτα ὁ Κεραμ. «ὀλίγον, βαθύτερον, θὰ ἐμάνθανε πρῶτον τὰ στοιχειώδη, ὅτι λέγονται περὶ τῶν φονικῶν (ὄχι φονικοὶ) θεσμοὶ (ὄχι νόμοι) τοῦ Δράκοντος, καὶ ὅτι δὲν διετηρήθησαν ὅλοι οἱ θεσμοί, ὅπως νομίζει, καὶ ὅτι ἡ Ἀθηναίων Πολιτεία δὲν ὑπῆρξεν «ἀμετάβλητος ἐν τοῖς φονικοῖς νόμοις» καὶ ὅτι ὁ Πλάτων δὲν εἰσηγεῖται τοὺς Νόμους τοῦ κατὰ τὸ πρότυπον τῆς Ἀθηναίων Πολιτείας παντοῦ καὶ πάντοτε, καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ καλά.

Αἱ δὲ γενικότητες, τὰς ὁποίας ἀναφέρει ὁ Κεραμ. μὲ «δημοσιογραφικὴν» ἐνημερότητα καὶ «λογογραφικὴν» ἐμβροίθειαν περὶ τῆς χαλεπότητος τῶν νόμων τοῦ Δράκοντος, καὶ τὰ ἀνάλατα λογοπαίγνια γραμματικῶν τιμῶν, ὅτι αὐτοὶ δὲν ἦσαν νόμοι ἀνθρώπου ἀλλὰ «δράκοντος», ἔχουν πέρασιν μόνον εἰς ἀνευθύνους διαλέξεις καὶ ἴσως εἰς ἐχειρίδια, προωρισμένα διὰ μαθητὰς. Ἄν ὀλίγον διηρεῦνα αὐτὰ ὁ Κεραμ., πολὺ πιθανὸν εἶναι ὅτι θὰ ἐπεφυλάσσετο νὰ γράψῃ ταῦτα, ἐκ φόβου μήπως συκοφαντῇ καὶ τὸν Δράκοντα, τοιαῦτα λέγων καὶ παραδεχόμενος· διότι ὁ Δράκων ἀκριβῶς περὶ τὰ φονικά δὲν ὑπῆρξεν αὐστηρός, ἀλλὰ σοφὸς θεσμο(νομο)θέτης· διὰ νὰ καταλήξῃ ὁμως εἰς τὸ συμπέρασμα τοῦτο ὁ Κεραμ., ἔπρεπε νὰ παρακολουθήσῃ καὶ νὰ μελετήσῃ τὸ ζήτημα τοῦ φόνου ἀπὸ τῆς ἡρωϊκῆς περιόδου· τότε θὰ ἔβλεπε πόσον δυσβάστακτον φορτίον θέτει κἀνεὶς εἰς τοὺς ὤμους του, διατεινόμενος καὶ ἐπιχειρῶν νὰ γράψῃ Ἱστορίαν Ποινικοῦ Δικαίου, ἢ συμβολὴν εἰς αὐτό· θὰ ἐχρηιάζετο, ὑποθέτω, μόνον διὰ τὴν διαφώτισιν τοῦ ζητηματίου τούτου ἐργασίαν ἐνὸς ἔτους τοῦλάχιστον.

3).— Ἀρμοδιότης καὶ ἡγεμονία τῶν διὰ τὰς φονικὰς
 δίκας καὶ τὰς ἐχούσας ζημίαν θάνατον δικαστηρίων

Περὶ δὲ τῶν δικαζόντων τὰς φονικὰς δίκας δικαστηρίων, ἀποδεικνύεται ὁ Κεραμ. ὅτι δὲν ἔχει οὐδὲ τὰς στοιχειωδῶς σαφεῖς γνώσεις, τὰς ὁποίας θὰ ἀπῆτει τις παρὰ ὑποψηφίου διδάκτορος φιλολογίας: ἡ ἐξ Ἄρειου Πάγου Βουλῆ, τὴν ὁποίαν ἄλλως τε ὀνομάζει ἐσφαλμένως «Ἄρειον Πάγον», τὸ Δελφίνιον, τὸ Παλλάδιον καὶ τὸ Παράβυστον, ὡς δικαστήρια, ἀναφέρονται ἅπαξ καὶ ἐσφαλμένως ὑπ' αὐτοῦ σελ. 107 καὶ 73 διὰ τῶν ἐξῆς κατὰ τὸ πλεῖστον ἀκαταλήπτων, δι' ἐμὲ τοῦλάχιστον, φράσεων: «ὁ ἀποτυμπανισμὸς **θὰ εἶχε** πολὺ συντελέσει πρὸς **κατηγορίαν** τῆς **συγκεχυμένως** δρακοντείου χαλεπότητος **τῶν τιμωριῶν** τοῦ Ἄρειου Πάγου, ἀντιπαραβαλλομένων κατὰ τοὺς **φωτεινοὺς** τῆς ἱστορίας χρόνους πρὸς τὴν **φιλάνθρωπον δρᾶσιν** τοῦ Παλλαδίου καὶ τοῦ Δελφινίου».

Ὡς φαίνεται ἐκ τούτων, ὁ Κεραμ. ἔχει τὴν ἀντίληψιν ὅτι ὁ «Ἄρειος Πάγος» ἐτιμῶρει **αὐστηρῶς**, τὰ δὲ ἄλλα δικαστήρια **φιλάνθρωπως**: ἀλλὰ τὰ δικαστήρια ταῦτα εἶχον ἄρμοδιότητα ἐπὶ ὄρισμένου εἴδους φονικῶν δικῶν καὶ ἐπὶ ὄρισμένου εἴδους δραστῶν, ἐμφύχων ἢ ἀψύχων, ὡς καὶ ἄλλα δικαστήρια, τακτικά ἢ ἔκτακτα, τὰ ὁποῖα ἀγνοεῖ ὁ Κεραμ.: εἶναι τὸ ἴδιον, ὡς εἰάν μᾶς ἔλεγεν ὁ ποινικολόγος οὗτος, ὅτι σήμερον ἐν Κακουργιοδικεῖον ἢ Στρατοδικεῖον, τιμωροῦν φόνον ἢ βαρὺ τραῦμα ἐκ προμελέτης, ἢ βιαιοπραγίαν κατ' ἀνώτερου ἐν ὑπηρεσίᾳ ἢ διὰ λόγους ὑπηρεσίας, **διαφόρως** ἄλλου ὁμοίου δικαστηρίου, τιμωροῦντος φόνον ἢ τραῦμα ἐξ ἀμελείας ἢ ὁμοίαν βιαιοπραγίαν ἐκτὸς ὑπηρεσίας, τιμωρεῖ τὸ μὲν πρῶτον **δρακοντεῖως**, τὸ δὲ δεύτερον **φιλάνθρωπως**, καὶ ὅτι ἐκεῖνο μὲν ἀνήκει εἰς τοὺς **σκοτεινοὺς** τῆς ἱστορίας χρόνους, τοῦτο δὲ εἰς τοὺς **φωτεινοὺς**!

Εἶναι εὐτύχημα ὅτι ὁ Κεραμ. ἀγνοεῖ τελείως τὰ τῆς ἄρμοδιότητος καὶ ἡγεμονίας τῶν δικαστηρίων, τῶν δικαζόντων τὰς φονικὰς δίκας, καὶ δὲν ἀναφέρει οὐδὲ κἂν τὴν λέξιν ταύτην εἰς τὴν ἱστορικοποινικολογίαν του· διὰ τοῦτο τὰ ὑπ' αὐτοῦ λεγόμενα σελ. 43 καὶ 45 ἔχουν τὰ ἐλαφρυντικά των εἰς τὸν ὑπό τινος «χαλεποῦ» καὶ «δρακοντείου» κριτοῦ χαρακτηρισμὸν τῶν ὡς κολοσσιαίων μωριῶν λέγει δηλ. ὁ Κεραμ. «νομίζω **εὐλογον** νὰ δεχθῶ ὅτι οἱ 17 νεκροὶ τοῦ Φαλήρου εἶναι **λῃσταί** τινες, **πειραταί**, **καταποντισταί**, **ἀνδραποδισταί** θαλάσσιοι (!), συλληφθέντες **αἰχμάλωτοι** κτλ.», καὶ ὅτι «ἡ πειρατεία **συνδεομένη** τοῦλάχιστον καὶ πρὸς **κλοπὴν** καὶ πρὸς **ἀνδραποδισμόν**, καὶ πρὸς **φόνον**, ἦτο κακούργημα, καθ'

οὐ ἠσκειτο *καὶ* (!) ἀπαγωγή, *ἀδιάφορον* πρὸς ποῖον *ἄρχοντα* κατὰ τοὺς διαφόρους χρόνους· ἀλλὰ τῇ ἀπαγωγῇ ἐπηκολούθει *πάντοτε* θάνατος, ἂν ὁ ἀπαγόμενος συνελαμβάνετο *ἐπ' αὐτοφώρῳ* ἢ ὠμολόγει τὴν τουαύτην διὰ *βίας* καὶ *πανουργίας* πράξιν αὐτοῦ κτλ. κτλ.»

Τὰ ποινικολογικὰ αὐτὰ τοῦ Κεραμ. ἔχουν τὴν ἴσην σχέσιν πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν πραγματικότητα, ὅσην θὰ εἶχε πρὸς τὴν γραμματικὴν ἢ κατωτέρω ἐπιγραφὴν, συντασσομένη ὑπὸ τοῦ Κεραμ. καὶ σοβαρῶς ὑποστηριζομένη ὑπ' αὐτοῦ, ὅτι εἶναι ἀμεμπτος: *Δαχανωποληων υἱ πεικοιληα*. Διὰ τὴν ἐννοήσιν δέ τις τὴν ἀνυπέρβλητον νομικὴν σύγχυσιν, τὴν ὁποίαν παρουσιάζουν τὰ ὑπὸ Κεραμ. ὡς ἀνωτέρω ἐκτιθέμενα, ὡς πρὸς τὸν χαρακτηρισμὸν τῶν ἐγκλημάτων, τὴν ἀρμοδιότητα τῶν δικαστηρίων, τὰς ποινάς, τὴν ἀπαγωγὴν κτλ. κτλ., τὰ μεταφέρω εἰς τὴν σημερινὴν ἀντίληψιν ὑπὸ τύπον δύο δικαστικῶν Κεραμοπουλλείων ἀποφάσεων, τῶν ἑξῆς: 1) «ὁ στρατιώτης Α, ληστεύσας τὸν λοχαγὸν Β εἰς τὰς προφυλακὰς τοῦ Μετώπου, κατεδικάσθη ὑπὸ τοῦ Εἰρηνοδικείου Κομοτίνης εἰς 5 δραχμῶν πρόστιμον, *συνδεδείσης* τῆς πράξεώς του πρὸς ἀπόπειραν *λωποδυσίας*». — 2) «ὁ γαλακτοπώλης Γ, συλληφθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου Εἰσαγγελέως Ἐφετῶν ἐπ' αὐτοφώρῳ νὰ ῥίπτῃ νερὸ εἰς τὸ πρὸς πώλησιν γάλα του, κατεδικάσθη ὑπὸ τοῦ Ἀρείου Πάγου εἰς θάνατον, *συνδεδείσης* τῆς πράξεώς του πρὸς δηλητηρίασιν».

4).— Διαδικασία τῶν φονικῶν

Ὁ Κεραμ. ῥίπτει σελ 35 τὴν φράσιν «*ἡ διαδικασία* τοῦ ἀποτυμπανισμοῦ κατ' Ἀριστοφάνη» καὶ μένει κατενθουσιασμένος, διότι μετεχειρίσθη λέξιν τῆς «μόδας» καὶ δικανικῶς σοβαράν, ἐμπνεύσαν τὸν θαυμασμόν· τὸ εἶδος ὅμως τῆς ἐπιτυχίας του συμπεραίνει τις ἐκ τῶν ἑξῆς: ἂν τυχὸν σήμερον εἰς τῶν κωμωδιογράφων μᾶς, π. χ. ὁ Ξενοπούλος, ὁ Μωραϊτίνης, ὁ Δεληκατερίνης κλ. ἔγραφον εἰς κωμωδίας τῶν εἰδός τι παιγνιώδους διακωμωδήσεως διαδικασίας ἐν Πταισματοδικεῖῳ, νεώτερός τις Κεραμοπούλλειος ἱστορικόποινικολόγος θὰ ἐξήγεν ἐκ τούτων καὶ μόνων τὴν περὶ τοῦ σχετικοῦ ἐγκλήματος ἐπίσημον δικονομίαν εἰς ὅλας τῆς τὰς λεπτομερείας, γράφων «*ἡ διαδικασία* τῆς λωποδυσίας κατὰ Ξενοπούλον κτλ.», ἢ μᾶλλον «*ἡ διαδικασία* τῆς ἱεροσυλίας κατὰ Ξεν.», δοθέντος ὅτι ὁ ἐξαγόμενος ὑπὸ τοῦ Κεραμ. ἐκ τοῦ Ἀριστοφάνους ἀποτυμπανισμὸς εἶναι ἰδικῆς του (=τοῦ Κεραμ.) ἐφευρέσεως.

Ἐν πρώτοις ὁ Κεραμ., ἀγνοεῖ τὴν σημασίαν τοῦ ὅρου «*διαδικασία* προδικασία» ἐπὶ τῶν φονικῶν, τὸ δὲ περιεργότερον θεωρεῖ τὴν *ἀπα-*

γωγὴν καὶ ἐφήγησιν ὡς στοιχεῖα διαδικασίας, καὶ μάλιστα τοῦ ἀποτυμπανισμοῦ, καὶ τούτου κατ' Ἀριστοφάνη! Τόσον δὲ βέβαιος εἶναι ὅτι βαθύτατα κατενόησε τὸν κωμικόν, καὶ ἀσφαλέστατα ἐξήγαγεν ἐξ αὐτοῦ, μὲ τὸ μικροσκοπίον ἀκόμη, τὴν «διαδικασίαν», ὥστε τὴν περιγράφει σελ. 35—36 ζωηρότατα ὡς ἐξῆς: «αἱ γυναῖκες συλλαβοῦσαι τὸν Μνησίλοχον ἐπ' αὐτοφώρῳ πράττουσιν, ὡς θὰ ἔπρατε πᾶς Ἀθηναῖος πολλίτης· μὴ δυνάμεναι ἢ μὴ θέλονσαι νὰ ἀπαγάγῳσιν αὐταὶ τὸν ἀσεβῆ, ἐφηγοῦνται τοῖς πρυτάνεσιν ὁ πρύτανις εὔρεθεις πρὸ καθαράς καί, μετὰ γενομένην σωματικὴν ἔρευναν, ἀναμφισβητήτου ὑπὸ τοῦ διαπράξαντος ἐπ' αὐτοφώρῳ ἀσεβείας, περὶ ἧς σαφῶς προέβλεπον οἱ νόμοι καὶ δὲν ἀπητεῖτο δικαστικὴ ἐκτίμησις τῆς ποινῆς, δίδει ἀπλῶς τῷ τοξότῃ διαταγὴν πρὸς ἐφαρμογὴν τῆς ὠρισμένης ὑπὸ τοῦ νόμου θανατικῆς ποινῆς».

Τὴν πραγματικὴν σημασίαν τοῦ νομικοῦ τούτου κωκεῶνος κατανοεῖ τις, ἐὰν λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὴν μεταφορὰν τῆς: συμφώνως πρὸς τὴν Κεραμοπούλλειον «διαδικασίαν» ὁ Ἄνυτος, ὁ Μέλητος καὶ ὁ Λύκων ἦσαν ἠλίθιοι, μὴ καλέσαντες τοὺς πρυτάνεις, ἢ μὴ συλλαβόντες οἱ ἴδιοι τὸν γηραιὸν Σωκράτην ἔν τινι κουρείῳ, ὅπου ὁμίλει, καὶ μὴ μετακομίσαντες αὐτόν, τρεῖς αὐτοὶ ἐναντίον ἐνός, εἰς τὸν πρύτανιν, ἵνα δώσῃ οὗτος διαταγὴν εἰς τὸν τοξότην νὰ ἀποτυμπανίσῃ τὸν Σωκράτην «ἐδ' ἐκεῖ» ἐπὶ τόπου, ἀλλὰ κοπιάσαντες τόσον μὲ γραφὰς καὶ κατηγορίας καὶ ἀπολογίας· οἱ δυστυχεῖς ὅμως οὗτοι εἶναι ἄξιοι συγγνώμης, ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ εἶχον τὸ εὐτύχημα νὰ μελετήσουν καὶ μιμηθοῦν τὴν «συμβολὴν» τοῦ Κεραμ., ἔνεκα καιρικῶν λόγων.

Ἀκόμη καλύτερον ὅμως ἐννοεῖ τις τὰ ἀθρόωτα ταῦτα αὐτοσχεδιάσματα τοῦ Κεραμ., ἐκ τῆς ἐξῆς ἀναπαραστάσεως πρὸς τὴν σημερινὴν μας ἀντίληψιν· ἰδοὺ ἡ Κεραμοπούλλειος περιγραφὴ: «ἡ διαδικασία βιασμοῦ μετὰ φόνου γίνεται σήμερον ἐν Ἑλλάδι ὡς ἐξῆς: συλλαμβάνεται ὁ ἔνοχος ὑπὸ τοῦ ἐνδιαφερομένου ἂν οὗτος ἀδυνατῇ, ἢ δὲν θέλῃ νὰ τὸν συλλάβῃ, ὑποδεικνύει αὐτὸν εἰς τοὺς ἀρμοδίους· εἰς μοίραρχος τῆς καταδιώξεως, συνοδευόμενος ὑφ' ἐνὸς χωροφύλακος, συλλαμβάνει τὸν ἔνοχον καί, μετὰ σωματικὴν ἔρευναν περὶ τοῦ γένους του, εὔρεθεις πρὸ ἀναμφισβητήτου, ὡς ἰδὼν καὶ ἐξετάσας τὸ πτώμα, ἐπ' αὐτοφώρῳ ἔνοχῆς του, περὶ τῆς ὁποίας σαφῶς προβλέπουν οἱ νόμοι θανατικὴν ποινὴν, δίδει ἀπλῶς διαταγὴν εἰς τὸν χωροφύλακα νὰ τὸν καρατομήσῃ, καὶ ὁ χωροφύλαξ ἀμέσως τὸν καρατομεῖ!» Ἄς μὴ νομίσῃ τις ὅτι ἡ παρομοίωσις περιέχει ὑπερβολὴν τινα· ἄλλως τε μία ἀντιπαράβολὴ πρὸς τὰ τοῦ Κεραμ. ἀρκεῖ πρὸς ἐξέλεγγιν.

5).— Τρόποι θανατικῶν ἐκτελέσεων

Κυρίως μόνον εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἀνήκει ἡ πραγματεία τοῦ Κεραμ., ὁ ὁποῖος διατυπώνει τὴν θεωρίαν του ὡς ἐξῆς σελ. 34: «τὸ θανατικὸν ὄργανον, τὸ *τύμπανον*, ἐπειδὴ ἦτο *σανίς*, ἔλαβε καὶ τοῦτο τὸ ὄνομα, ὡς ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα *ξύλον*, διότι ἦτο *ξύλον*! » ἡ λογικὴ αὕτη εἶναι βεβαίως ἀκαταμάχητος· καλὰ πού δὲν ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα «σιδηρόξύλον», ἀφ' οὗ εἶχε καὶ ἥλους καὶ κλοιούς κατὰ τὸν Κεραμ. Τοῦ εἵπομεν ὅμως ἀνωτέρω ὅτι τὸ μὲν *τύμπανον* (ὄχι *τύμπανον*) ἦτο ὄργανον θανατικῆς *ἐκτελέσεως*, τὸ δὲ *ξύλον* ἦτο ὄργανον προληπτικὸν *ἀποδράσεως*· τοῦτο εἶναι ἤδη γνωστόν· ἡ δὲ *σανίς* δὲν ἦτο *τύμπανον* οὔτε *ξύλον*.

Ἐν ᾧ λοιπὸν ταῦτα εἶναι *παγκοίνως* γνωστὰ καὶ ἀναμφισβήτητα, ὁ Κεραμ. δὲν ἀρκεῖται εἰς τὸν ἀνθαίρετον ταυτισμὸν των, ἀλλ' ἀναίρει καὶ πάντα τὰ περὶ τούτων *ὁμοφώνως* παραδεδεγμένα, καὶ διακηρύττει μάλιστα ἀναφανδὸν τὴν τοιαύτην ἀναίρεσίν του, λέγων περαιτέρω: «*οὔτω* ποριζόμεθα τὴν *ἀληθῆ* εἰκόνα τοῦ τύμπανου, ὡς θανατικοῦ ὄργανου ἐν Ἀθήναις καὶ τοῦ ἀποτυμπανισμοῦ ὡς νομίμου θανατικῆς ἐνταῦθα ποινῆς. Ἀμφοτέρων ἡ εἰκὼν διετέλει *ἀσαφῆς* μετὰ τοὺς χρόνους, καθ' οὓς ἠσκειτο καὶ καθ' οὓς μνημονεύεται ὑπ' ἀνδρῶν *εἰδότην*· οἱ δὲ *λεξιμογράφοι* καὶ οἱ *σημερινοὶ* ἐρευνηταὶ *πάντες* ἐδέχθησαν τὸ *τύμπανον* ἴσον πρὸς *σκύταλον* ἢ *ρόπαλον*, δι' οὗ παιόμενος ὁ καταδικασθεὶς ἐθανοῦτο». Δὲν ἐπείσαν λοιπὸν τὸν Κεραμ. οὔτε οἱ ἀρχαῖοι *εἰδότες*, οἱ μέγιστοι τῶν κλασικῶν συγγραφέων, οὔτε οἱ *γραμματικοί*, οὔτε *πάντες* οἱ σημερινοὶ ἐρευνηταί. Μὲ ποῖον δὲ θάρος καὶ μὲ τίνα ὄπλα ἐξεκίνησεν ὁ Κεραμ. διὰ νὰ πολεμήσῃ ὅλους τοὺς ἀνωτέρω, ποίας δὲ ποιότητος ἦσαν ἀμφοτέρα καὶ τί εἶδους νίκην ἐνόμισεν ὅτι κατήγαγε κατὰ τούτων, μανθάνει τις, ἂν μεταβῇ εἰς λαϊκὸν θέατρον καὶ παρακολουθήσῃ τὴν παράστασιν, ὅπου ὁ Καραγκιόζης κατορθώνει μὲ ἓνα «*σουγιᾶν*» νὰ φονεύσῃ Δερβέναγαν ἢ Βελῆ-Γκέκαν, ὀλόκληρον φρουράν, πασοῦδες, Βεζύρον κλ., νὰ ἐκπορθήσῃ τὸ Σεράγιον, καὶ νὰ κατακτήσῃ ὀλόκληρον τὴν Ἀρβαντιὰν τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ. Αὕτη τοῦλάχιστον ἡ Λαογραφία τίποτε δὲν ἐδίδαξε τὸν Κεραμ.; ἢ μήπως ἀπαξιώνει νὰ τὴν παρακολουθῇ καὶ εἰς τὰς ζωντανὰς τῆς ἐκδηλώσεις, ὄχι μόνον εἰς τὰ βιβλία;

6).— Τόποι θανατικῶν ἐκτελέσεων

Καὶ τοῦ θέματος τούτου ἡ ἐξέτασις ἀποτελεῖ ἐν τῶν κεφαλαιωδῶν θεμάτων τῆς συγγραφῆς τοῦ Κεραμ. διὸ καὶ λέγει ἐν σελ. 39: «κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἠύρομεν *τρεῖς* τόπους, ἐν οἷς ἐξετελοῦντο εἴτε ἐξετελέσθησαν εἴτε *ἦτο δυνατόν* νὰ ἐκτελεσθῶσιν ἀποτυμπανισμοί, ἓνα μὲν *βέ-*

βαιὸν, δύο δὲ **μετέωρους** ἀκόμη ἔνταῦθα. Ὁ βέβαιος εἶναι τὸ **ἀνδροκτονεῖον**. Διὰ τὴν λάβην τις πλήρη καὶ ἀσφαλῆ γνώσιν τῆς ποιότητος τῶν πραγματειῶν καὶ τῶν συμπερασμάτων τοῦ Κεραμ, θὰ ἤρκει καὶ μόνη ἡ γνώμη του αὐτῆ.

Τὸ πασίγνωστον **βάραθρον** ἢ **ὄρυγμα** δὲν τοῦ ἀρέσει τοῦ Κεραμ. καὶ δὲν τὸν ἐπαρκεῖ, διότι καὶ οἱ μαθηταὶ τοῦ γυμνασίου εἶναι δυνατὸν νὰ τὸ ἠξεύρουν, ὡς ἀναφερόμενον ὑπ' ἀρχαίων συγγραφέων, διδασκομένων εἰς τὰ γυμνάσια, καὶ ὡς ἐρμηνευόμενον ὑπὸ τῶν ἐκεῖ καθηγητῶν, οἱ ὅποιοι πιθανώτατα διεφώτισαν καὶ τὸν Κεραμ. περὶ τούτου, ὅταν ἦτο μαθητῆς, ὡς ἔπραξαν δι' ἐμὲ καὶ πλείστους ἄλλους. Τραπεῖς λοιπὸν ὑπερηφάνως ὁ Κεραμ. ἐπὶ τὰ μυστηριώδη καὶ ἀπόκρυφα, ἠλίευσεν τὸ **ἀνδροκτονεῖον** πόθεν δέ; ἔκ τινος ἀρχαίου γραμματικοῦ τῶν Ἀνεκδότων τοῦ Βεκκήρου. Τί λέγει ὅμως ὁ εὐτυχῆς οὗτος γραμματικός; Ἀναφέρει τὰ ἑξῆς: «**Δέγοιτο δ' ἂν ἀνδροκτονεῖα** καὶ τὰ τῶν δημίων ἐνδiciaτῆματα».

Δὲν ὑπάρχει βέβαια ἀνάγκη νὰ ὀρίσω τὴν διαφορὰν τοῦ «**λέγοι** ἂν» ἀπὸ τοῦ «**λέγεται**» μόνον μικρὰν ἀναπαράστασιν θὰ κάμω: δημοσιογράφος τις, ὡς περιοδεύων ἀνταποκριτῆς, ὑποτίθεται ὅτι ἐδημοσίευσεν εἰς περιγραφὴν τοῦ Ναυπλίου καὶ τὰ ἑξῆς: «Τὸ **Παλαμῆδι**, ὅπου εἶδα ἄλλεπαλλήλους θανατικὰς ἐκτελέσεις ληστῶν, θὰ ἠμποροῦσε κάνεις νὰ τὸ ὀνομάσῃ **ληστοκοπεῖον**». Ὁ Κεραμ., ἀνακαλύπτων τὴν πληροφορίαν αὐτὴν, ἀναγνωρίζει τὸ ὕψος-βάθος-πλάτος-μῆκος τῆς σημασίας της καὶ τὴν δημοσιεύει ὡς ἑξῆς: «ἠῦρομεν **δύο** τόπους, ἐν οἷς ἔξετελοῦντο ἐν τῇ Νεωτέρᾳ Ἑλλάδι καρατομήσεις, ἓνα μὲν **βέβαιον**, ἓνα δὲ **μετέωρον** ἀκόμη. Ὁ βέβαιος εἶναι τὸ **ληστοκοπεῖον**! Καὶ τρέχων ἔξαλλος διὰ τὴν ἀνακάλυψιν, δημοσιεύει ὡς τάχιστα σύγγραμμα, ἐγκρίσει καὶ δαπάναις καὶ ἀμοιβαῖς καὶ ἴσως θαυμασμῶ τῆς ἐν Ἀθῆναις Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας τοῦ 1923, περὶ τῆς Ἱστορίας τοῦ Ποινικοῦ Δικαίου, καὶ ζητεῖ...ἀλλὰ τί δὲν ζητεῖ;

Θὰ ἐνόμιζέ τις ὅτι ἐξηντλήθησαν αἱ ἀνακαλύψεις τοῦ Κεραμ. Ἀπαντῶ ὄχι διότι ἔχει καὶ ἄλλας πολλὰς, π.χ. σελ. 36 κομίζει καὶ ἄλλον τόπον θανατικῆς ἐκτελέσεως «**παρὰ** τὸ Θεσμοφορίον», ἐν δὲ σελ. 40 «**ἐντὸς** τοῦ Θεσμοφορίου», ὅπου τὸ «**παρὰ**» καὶ τὸ «**ἐντὸς**» εἶναι κατ' αὐτὸν ἐν καὶ τὸ αὐτό· ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα λάθη τοῦ Κεραμ. εἶναι πταισματίδια. Ποῦ ὅμως στηρίζει τὴν καταπληκτικὴν ταύτην γνώμην του ὁ Κεραμ., ὅτι ἔξετελοῦντο θανατώσεις ἐντὸς τοῦ Θεσμοφορίου, ἢ παρ' αὐτό; τὴν στηρίζει εἰς τὸ ὅτι ὁ Ἀριστοφάνης, διακωμωδῶν τὸν Εὐριπίδην, παριστᾷ τὸν πενθερόν του Μνησίλοχον θανατούμενον ἐκεῖ.

Τοιουτοτρόπως λοιπὸν ὁ Κεραμ. χρησιμοποιεῖ καὶ τὸν Ἄριστοφάνη. Ἰδέαν τοῦ τρόπου, κατὰ τὸν ὁποῖον εἶναι εἰς θέσιν νὰ «ἐκμεταλλευθῆ» ὁ Κεραμ. τὸ ἄλλως τε πρώτης τάξεως «*χρυσωρυχεῖον*» τοῦτο διὰ τὰς Πολιτικὰς Ἀρχαιότητας, τὸν Ἄριστοφάνη, λαμβάνει τις ἐκ τῆς ἐξῆς ἀντιστοιχίας: σημερινὸς ποινικολόγος, ὅμοιος βέβαια τοῦ Κεραμ., χρησιμοποιῶν κωμωδιογράφον τινὰ τῶν ἡμερῶν μας, διακωμωδοῦντα κωμωδίῳ, τελουμένην εἰς τὸ περιβόλιον τῆς ἐν Ξηροχωρίῳ οἰκίας τοῦ ἥρωος τῆς κωμωδίας Ἀγαθοπούλου, ἔγραψε Κεραμοπουλλεῖως τάδε εἰς τὴν ἱστορίαν του περὶ τοῦ Ποινικοῦ Δικαίου: «καρτομήσεις ἐν τῇ Νεωτέρῃ Ἑλλάδι ἐκτελοῦνται 1) εἰς τὸ *ληστοκοπεῖον* Ναυπλίου. 2) εἰς τὸ *περιβόλιον* τῆς οἰκίας τοῦ Ἀγαθοπούλου ἐν Ξηροχωρίῳ!»

Θέλει ὅμως καὶ τὸ *Φάληρον* ὡς τόπον ἐκτελέσεως θανατικῶν ποινῶν ὁ Κεραμ. Ἄλλὰ ποῦ στηρίζει τὴν νέαν ταύτην φρικαλέαν ἐπίσης γνώμην του; εἰς τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ πολυανδρίου τοῦ Φαλήρου, διὰ τὴν ὁποίαν, ὡς εἶδομεν, πρέπει νὰ παρακάμψῃ οὗτος πολλὰς Μαλακίας, καὶ νὰ ὑπερηγήσῃ πολλοὺς σκόλοπας, ἕως ὅτου φθάσῃ εἰς ἀπλήν ὑπόνοιαν, ὅτι οἱ σκελετοὶ ἐκεῖνοι ἦσαν μίαν φορὰν κατάδικοι τοῦ Ε. π. Χ. αἰῶνος· δὲν ἀρκεῖ βέβαια μόνον τὸ θάρος τοῦ Κεραμ., τοῦ ὁποίου ἄλλως τε εἶδομεν τὴν ποιότητα καὶ ἀνωτέρω.

7) — Ὅργανα θανατικῶν ἐκτελέσεων.

Καὶ τὸ θέμα τοῦτο εἶναι ἐν τῶν οὐσιωδεστάτων τοῦ Κεραμ. Τοῦλάχιστον ὁ ἴδιος τοῦ δίδει μεγίστην σημασίαν, διότι τὸ ἐκθέτει εὐθύς μετὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ πολυανδρίου, ὡς δευτέρον τηλαυγὲς Πινδάρειον πρόσωπον, πρώτου μὲν ὄντος τοῦ *ἀρχαιολογικοῦ* τῆς συμβολῆς του, δευτέρου δὲ τοῦ *ιστορικοποινικοῦ* τούτου. Ἀπὸ σελ. 16 λοιπὸν καταγράφει ὀνομαστικῶς ὅλα τὰ ὅργανα, τὰ ὁποῖα κατὰ τὴν γνώμην του ἦσαν πάντα *βασανιστικὰ* καταδίκων, ἤτοι *θανατικῶν ἐκτελέσεων* ὅργανα· διότι δὲν ἀναφέρει ῥητὰς διακρίσεις καὶ ὠρισμένην διανομὴν ἐκάστων ὀργάνων εἰς ἕκαστον εἶδος ποινῆς· μόνον χαρακτηρίζει πολλὰ ἐν σχέσει πρὸς τὰ μέρη τοῦ σώματος, καὶ ἐν ἧ δύο ὡς θηρευτικὰ μᾶλλον καὶ «ἐπιτατικά». Τὰ ὅργανα λοιπὸν ταῦτα εἶναι, κατὰ Κεραμ., τὰ ἐξῆς: «κλιός, κύφων, νάρθηξ, δεσμός, πέδαι, σφαλός, χοῖνιξ, ποδοκάκη, ποδοστράβη, ξύλον, καλιός, βάκλον, μᾶστιξ, τροχός»· διὰ τὴν «σανίδα» ὁμιλεῖ ἰδιαίτερος, ὡς καὶ διὰ τὸ «τύμπανον»· κατέδειξα ὅμως ἀνωτέρω τὸ ἐσφαλμένον τῆς γνώμης του δι' αὐτά.

Παραμένει ἰδιαίτεράς ἀπορίας ἀξίον τὸ πῶς ὁ Κεραμ. ἐν πραγματείᾳ, τὴν ὁποίαν ἐπιγράφει μὲ νομικὰς ἀξιώσεις, δὲν ἔκαμεν οὐδὲ τὴν

προχειροτάτην διάκρισιν ὀργάνων *ιδιωτικῆς τιμωρίας*, καὶ ταύτης μὲ προβλεπομένους νομικοὺς περιορισμοὺς ὡς πρὸς τὴν ιδιότητα τῶν ἀτόμων καὶ τὴν ἔντασιν τῆς τιμωρίας, ὀργάνων *ἐπισήμου ἀποσπάσεως σπουδαίων μαρτυριῶν*, κατ' αὐστηροὺς νομικοὺς τύπους εἰδικῶς καὶ σαφῶς καθοριζομένους ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Δικαίῳ, ὀργάνων *προληπτικῶν ἀποδράσεως ὀφειλετῶν, ὑποδίκων, καταδίκων κ.δ.*, καὶ τέλος ὀργάνων *ἐκτελεστικῶν θανατικῶν ποινῶν* τὸναντίον ὑπήγαγε πάντα γενικῶς ὡς «μίαν Μύκονον» τῆς παροιμίας ὑπὸ ἓνα τύπον, καὶ τοῦτον ἐσφαλμένον.

Διὰ τὴν ἐννοήσῃ τις τὴν βαρύτητα τῶν ὑπὸ Κεραμ. ὡς ἀνωτέρω διατυπουμένων, ἂς ἀναλογισθῇ ποίαν ἰδέαν θὰ ἐσχημάτιζε περὶ τίνος ποινικολόγου, γράφοντος σήμερον περὶ τοῦ τὰ ἑξῆς: «*βασανιστικά* ὄργανα θανατικῶν *ἐκτελέσεων* καταδίκων εἶναι γνωστὰ σήμερον ἐν Ἑλλάδι τὰ ἑξῆς: «σίδερα, λητάρι, καρμανιόλα, μπιστόλι, μάνλιχερ, ντουφέκι, βίτσα, μπαστουῖνι, μαγκοῦρα, καμτσίκι, βούρδουλα».

8).— Συμπέρασμα

Ἀποδεικνύεται λοιπὸν ὁ Κεραμ. μὴ ἔχων τὰ ἀπαιτούμενα ἐφόδια, μήτε τὸν ἐπιστημονικὸν νοῦν, μήτε καὶ τὰς εἰλικρινεῖς προθέσεις πρὸς διαχείρισιν ζητημάτων τῶν Πολιτικῶν Ἀρχαιοτήτων. Διὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἀπορίας ἄξιον τὸ ὅτι κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα τοῦ νὰ σχηματίσῃ μὲν καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος τὴν βεβαιότητα, νὰ τὴν διατυμπανίσῃ δὲ καὶ εἰς ὅλον τὸν ἄλλον κόσμον, μάλιστα δι' ἐπισήμου ἐκδόσεως ὑπὸ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, ὅτι ὁ πολιτισμὸς τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων, ὡς πρὸς τὰς θανατικὰς τοῦλάχιστον ἐκτελέσεις, ἴστατο περὶ τοῦ εἰς τὸ ἐπίπεδον τοῦ σημερινοῦ Κόγκου. Δὲν παρέλιπε δὲ ὁ Κεραμ. οὗτος νὰ ἐπιδείξῃ ἐμφανῶς τὸν ἑαυτὸν του ὡς ἀνώτερον προλήψεων καὶ ἐληθεασμῶν ἐκ πατριωτισμοῦ δῆθεν καὶ σεμνοτυφίας.

Εἰς τὴν τοιαύτην του ἐπίδειξιν, ἐπειδὴ δὲν εὗρισκω ἄλλην εὐλογηφανῆ αἰτίαν, ὑποθέτω ὅτι προσέβη μόνον διὰ τὴν παραστήσῃ τὸν ἑαυτὸν του ὡς ὑπέρτερον, τρόπον τινὰ *θουκυδίδειον*, ἐρευνητὴν καὶ ἱστορικοποινικολόγον περιωπῆς.

Διὰ τὴν συμφωνήσωμεν καὶ ἡμεῖς οἱ ἄλλοι «μικροερευνηταὶ» μαζί του καὶ τὸν ἀναγνωρίσωμεν, ἀποβάλλοντες τὴν ἰδέαν, τὴν ὁποίαν ἐσχημάτισαμεν ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῶν θεωριῶν του, ὅτι δηλ. ἔχομεν ἐνώπιόν μας τολμηρὸν μὲν, ἀλλ' ἐπιπόλαιον ἡμιμαθῆ, φθάνοντα τὰ ὄρια τοῦ γελοίου, τὸν προσκαλοῦμεν νὰ μᾶς ἀποδείξῃ ὡς ἐσφαλμένας τὰς ἰδικὰς μας γνώμας ἐπὶ τῶν γενικωτέρων ζητημάτων, τὰ ὁποῖα αὐτὸς ἐξετάζει, ἀφ' οὗ αἱ γνώμαί μας αὐταὶ εἶναι ἐκ διαμέτρου ἀντί-

θετοι πρὸς τὰς ἰδικάς του. Τοῦ παραθέτω λοιπὸν τὰς «παλαιὰς» ταύ-
τας στοιχειώδεις γνώμας ἐν εἴδει *δεκαλόγου*, μὲ τὴν διαβεβαίωσιν ὅτι
δὲν εἶναι ἰδικαί μου, εἰμὴ κατὰ τὴν διατύπωσιν καὶ τινὰς μικρὰς
λεπτομερείας, ἀλλὰ παγκοίνως παραδεγεμένοι ὑπὸ τῶν ἀσχοληθέντων
εἰς τοιαῦτα θέματα :

1) Οἱ γνωστοὶ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τῆς λαμπρᾶς περιόδου τρόποι
ἐκτελέσεως θανατικῶν ποινῶν *καῦσις ζῶντος, ἀνασκολοπισμός, σταύ-
ρωσις* κ.ῶ., ἀναφέρονται μὲν ὑπ' αὐτῶν, ἀλλ' ὡς «ὑπὸ βαρβάρων μόνον
καὶ τυράννων» ἐφαρμοζόμενοι, *μηδέποτε ἀποτελέσαντες μέσον νο-
μίμου θανατώσεως ἐν μηδεμιᾷ Ἑλληνικῇ Πολιτείᾳ* μόνον ἐν
παράδειγμα σταυρώσεως μᾶς εἶναι γνωστὸν ἐν Πελοποννήσῳ περὶ τὰ
τέλη τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος.

2) Παράδειγμα *λυτσαρισματος* ἐντὸς τῶν ἀνωτέρω χρονικῶν
ὁρίων γνωρίζομεν καθ' ἅπαντα τὸν ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν κόσμον *ἐν
καὶ μόνον*, καὶ τοῦτο ἐφαρμοσθὲν ἐπὶ ξένου, ἀναγγειλαντος πρώτου,
οὐχὶ ἄνευ μοχθηρίας καὶ χαιρεκακίας βεβαίως, τὴν μεγίστην ἐν Σικε-
λία συμφορὰν τῶν Ἀθηναίων, καὶ τοῦτο πράξαντες ἐν μέσαις
Ἀθήναις.

3) *Οὐδὲν παράδειγμα βασανισμοῦ* ἔχομεν, ἐφαρμοσθέντος ἐπὶ
πολίτου, ἐν Ἀθήναις δὲ οὔτε ἐπὶ ξένου οὐδὲ καὶ ἐπὶ μετοίκου· καὶ
ὑπ' αὐτῶν δὲ τῶν Τυράννων οὐδὲν *βασανιστήριον* ἠσκήθη
ἐπὶ πολιτῶν· ἐπίσης δὲν ἔσχεν ἐν οὐδεμιᾷ Ἑλληνικῇ Πολιτείᾳ, οὐδέ-
ποτε *νόμιμον ὑπόστασιν «σωματικῆ» ποινῆ οἰαδήποτε* ἐπὶ πολιτῶν.

4) Τὸ *νόμιμον* δικαίωμα κυρίου, τοῦ νὰ ἐφαρμοῖξη, μέχρι τῶν ὑπὸ
τοῦ νόμου προδιαγεγραμμένων ὁρίων, καὶ *βασανιστήρια* ἐπὶ τῶν
ιδίων του δούλων, ἀλλὰ κατ' ἰδίαν μόνον, *οὐδεὶς Ἀθηναῖος πολίτης
οὐδέποτε ἐξήσκησεν*, ἐφ' ὅσον εἶναι γνωστὸν ἐκ τῆς μέχρι τοῦδε ἀρ-
χαίας παραδόσεως.

5) *Ὁ ἐπίσημος βασανισμὸς δούλων* πρὸς ἀπόσπασιν σπουδαιοτά-
των μαρτυριῶν, ἐξετελεῖτο ὑπὸ *ἀσθηρᾶς* νομικᾶς διατυπώσεως καὶ
περιορισμοῦς, μετὰ πάσης *φειδοῦς* καὶ *ὄχι δημόσια*· ἐλάχιστα πα-
ραδείγματα ἔχομεν τοιοῦτου βασανισμοῦ ἐλαφροτέρας μορφῆς, τελε-
σθέντος δημοσίᾳ ἐν δικαστηρίῳ εἰς ἔξαιρετικὰς περιπτώσεις.

6) Ἀπλὴ *μαστιγῶσις πολίτου*, ὑπὸ οἰονδήποτε νόμιμον τύπον,
οὐχὶ μόνον εἶναι τελείως *ἀνύπαρκτος*, ἀλλὰ καὶ δὲν συνεχωρεῖτο ὑπὸ
τοῦ νόμου ἐπὶ οὐδεμιᾷ προφάσει· ἐπίσης ἦτο διὰ νόμου ἀπηγορευμένη
πᾶσα μαστιγῶσις δούλου δημοσίᾳ· ὁ δὲ ὄρος *μαστιγίας* ἀναφέρεται
μόνον εἰς νόμιμον ἰδιωτικὴν τιμωρίαν ἐλαφρᾶς μορφῆς ἐπὶ δούλων

ἐλαττωματικῶν· καὶ ὅμως ἐθεωρεῖτο μεγίστη ὕβρις ἡ λέξις αὕτη, ἀπευθυνομένη πρὸς πολίτην.

7) Μεταφορὰ πολίτου εἰς τὸ δεσποτικόν ἀπλῶς **δεδεμένον**, τὸ σημερινὸν «λητάρωμα» ἢ «σιδέρωμα» μὲ χειροπέδας, ὡς καὶ τὸ **νά δεθῆ πολίτης ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ δεσποτηρίου** ἄνευ δικαστικῆς ἀποφάσεως, ὅτι ἔπιβιβατο τοῦτο ἢ καὶ τοῦτο, ἢ ἄνευ νόμου, προβλέποντος διαρρήδην τὰ δεσμὰ καὶ ἄλλα προφυλακτικὰ ἀποδράσεως μέτρα, ἢ ἐξουσιοδοτοῦντος τὴν Βουλὴν τῶν Πεντακοσίων, ταῦτα πάντα ἦσαν τόσον αὐστηρῶς ἀπηγορευμένα, ὥστε ἐπανελαμβάνετο ἢ ἀπαγόρευσις αὕτη κατ' ἔτος ἐπισήμως διὰ τοῦ ὄρκου τῶν μελῶν τῆς Βουλῆς τῶν Πεντακοσίων «**οὐδὲ δήσω Ἀθηναίων οὐδένα** κτλ.», ὡς διαβεβαίωσις τοῦ ὅτι εἶναι ἐξησφαλισμένη ἡ προσωπικὴ ἐλευθερία καὶ ἀξιοπρέπεια τοῦ ἀτόμου ὡς ἕψιστον καὶ ἱερώτατον δικαίωμά του.

8) Πρὸς τῆς **ἐκτελέσεως θανατικῆς ποινῆς**, νομίμως καὶ καθ' ἅπαντας τοὺς τύπους ἐπιβληθείσης ὑπὸ τακτικοῦ ἢ ἐκτάκτου δικαστηρίου, ἢ ὑπὸ σωματείου ἀρχόντων ἢ ἀρχόντου, διὰ νόμων εἰδικῶν καὶ ὑπὸ ὁριστοῦς περιορισμοὺς ἐξουσιοδοτημένων, ἐλαμβάνετο πρόνοια διακρίσεως τῶν ἐγκλημάτων ὡς **ἀτιμωτικῶν**, ἢ **μὴ ἀτιμωτικῶν**, ἢτοι φύσεως **πολιτικῆς**, ἐπὶ πάντων τῶν κριθέντων ἐνόχων.

9) Συμφώνως πρὸς τὴν διάκρισιν ταύτην ἐφηρομόζετο **ἀνάλογος τρόπος θανατώσεως**· τοιαύτην σημασίαν ἔχει τὸ **κῶνειον**, οὐχὶ μόνον ἐκπολιτιστικὴν καὶ φιλόανθρωπον, ἀλλὰ καὶ νομικὴν ἢ δὲ μεταβολὴ τοῦ τρόπου τῆς θανατικῆς ἐκτελέσεως ἀπὸ τοῦ κῶνειου εἰς τὸ **τύπανον** καὶ ἐπὶ πολιτικῆς φύσεως ἐγκλημάτων, εἰς ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις, ἢτο δικαίωμα νόμιμον τοῦ σχετικοῦ καὶ οἰασδῆποτε μορφῆς (τακτικοῦ ἐκτάκτου, εἰδικοῦ, στρατιωτικοῦ κτλ.) δικαστηρίου, καὶ ἀπετέλει **χαρακτηρισμὸν** τοῦ ἐγκλήματος καὶ ὡς ἀτιμωτικοῦ, ἐπιτεινομένου μάλιστα, δι' εἰδικῆς νομίμου ἀποφάσεως, καὶ διὰ **μετὰ θάνατον** ποινῶν ἐπὶ βαρυντάτων πολιτικῶν ἐγκλημάτων.

10) Δεῖγμα ὑπερτάτου βαθμοῦ πολιτισμοῦ τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων καὶ τῶν Ἑλλήνων ἐν γένει τῆς λαμπρᾶς περιόδου ἀποτελεῖ τὸ **νόμιμον δικαίωμα ἐκλογῆς τῆς ποινῆς**: ὁ ἤδη κηρυχθεὶς ὑπὸ τοῦ ὡς ἀνωτέρω δικαστηρίου **ἐνοχος θανάτου** ἐν «ἀγῶνι τιμητῶ» ἐπὶ μὴ ἀτιμωτικοῦ, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐπὶ ἀτιμωτικοῦ ἀκόμη ἐγκλήματος, εἶχε δικαίωμα ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ νόμου νὰ σώσῃ τὴν ζωὴν του, διακόπτων τὴν προδικασίαν, ἢ τὴν συνέχειαν τῆς δίκης, καὶ ἀποχωρῶν ἐξω τῶν ὁρίων τῆς Ἀττικῆς· αὕτη εἶναι ἡ σημασία τοῦ νομικοῦ ὄρου τῆς «φυγῆς», ἐφ'

ὅσον δὲν σημαίνει εἰδικὴν καταδίκην εἰς ἔξορίαν· εἰς τοῦτο δὲ ἀκριβῶς ἔγκειται τὸ ψυχικὸν μεγαλεῖον τοῦ Σωκράτους, ὁ ὅποιος δὲν ἠθέλησε νὰ κάμῃ, καὶ δὲν ἔκαμε *χρῆσιν νομίμου δικαίωματος*, διὰ τοῦ ὁποίου ἔσωζεν «ἐντίμως» τὴν ζωὴν του.

Τὰ πρόχειρα ταῦτα ὀφείλει πρωτίστως νὰ ἀποδείξῃ ἐσφαλμένα ὁ Ἄντωνιος Δ. Κεραμόπουλλος, ἔφορος Ἀρχαιοτήτων Ἀττικῆς, ἦτοι ἄνωτερος ὑπάλληλος τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους καὶ ἐκ Μπλατσίου τιμητῆς τοῦ πολιτισμοῦ κτλ. κτλ. Ἐὐὸν δὲν κατορθώσῃ τοῦτο, εὐλόγον εἶναι νὰ ὁμολογήσῃ, ἂν εἶναι γενναῖος, ὅτι ἐπλανήθη, παρασυρθεὶς ἐξ ἀνομολογήτων σκοπῶν, οἱ ὅποιοι συνεσκότισαν τὸν πλήρη καταλογισμὸν τῆς πράξεώς του, δηλ. τοῦ νὰ προβῇ εἰς ἐσπευσμένην δημοσίευσιν τοιοῦτου βιβλίου, τοῦ ὁποίου τὸν χαρακτηρισμὸν περὶ τοῦ τί ἀποτελεῖ ἐν τῇ Νεωτέρᾳ Ἑλληνικῇ Ἐπιστήμῃ, ἀφίνω εἰς τὴν κρίσιν τοῦ ἀναγνώστου καὶ εἰς τὴν ἐπίσημον ἐκτίμησιν τοῦ σημερινοῦ Συμβουλίου τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας καὶ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως.

Περὶ λήψις διαλευκανθέντων ζητημάτων

[Ἀναγράφω τινὰ τῶν σπουδαιότερων μὲ τὸν πραγματικόν τον, κατ' ἀνάγκην, χαρακτηρισμὸν]

1) Ἡ θεωρία τοῦ Κεραμ., ὅτι οἱ ἄλυσόδετοι σκελετοὶ τοῦ Φαλήρου ἀνήκουν εἰς καταδίκους, φρικτῶς βασανισθέντας καὶ κατόπιν «ἀποτυμpanισθέντας» ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἐντὸς τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος, εἶναι ἐσφαλμένη, ἀστήρικτος καὶ αὐθαίρετος, ὡς ἀντιτιθεμένη πρὸς πάσας τὰς μέχρι τοῦδε τελείως ἐξηκριβωμένας γνώμας τῶν ἐρευνητῶν περὶ βασανισμοῦ καὶ θανατικῶν ἐκτελέσεων ἐν ταῖς ἀρχαίαις Ἀθήναις τῶν χρόνων ἐκεῖνων· ἡ δὲ ἀναίρεσις τῶν γνωμῶν τούτων ἀποτελεῖ ἐγκείμερον τοῦ Κεραμ. αὐτόχρημα γελοῖον.

2) Ἡ λήψις τῆς ψευδοῦς ταύτης θεωρίας τοῦ Κεραμ., ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου, καὶ ὡς κριτηρίου πρὸς χαρακτηρισμὸν τοῦ πολιτισμοῦ τῶν Ἀθηναίων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἀποτελεῖ, ἐν περιπτώσει μὲν μὴ καταλογισμοῦ τῆς πράξεώς του, ὡς παρασυρθέντος ἐξ ἀνομολογήτων σκοπῶν, ἀπλὴν παιδαριώδη φαντασιοκοπίαν ἡμιμαθοῦς, ἐν περιπτώσει δὲ καταλογισμοῦ τῆς ὑπ' αὐτοῦ, τὴν πλεον ἐπαίσχυντον ἐκ μέρους τοῦ Κεραμ. συκοφαντίαν, εἰκονογραφημένην μάλιστα, κατὰ τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ κόσμου.

3) Οἱ ἄλυσόδετοι ἐκεῖνοι σκελετοὶ ἀνήκουν, κατὰ πρόχειρον καὶ ἄνευ ἀξιώσεων γνώμην μου, πιθανῶς εἰς Χριστιανούς, συλληφθέντας

καὶ ἀγομένους δεσμίους εἰς Ῥώμην κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν διωγμῶν οὗτοι, διὰ τινὰ λόγον, ἐσταυρώθησαν προχειρῶς ἐκεῖ ὑπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς φρουρᾶς καί, ἐγκαταλειφθέντες, ἐτάφησαν ἐν σπουδῇ ὑπὸ οἰκείων, ὁμοφρόνων, ἢ ἄλλων ἀνθρώπων.

4) Ἡ ὑπὸ τοῦ Κεραμ. περιγραφὴ τῆς δι' ἀποτυμπανισμοῦ θανάτωσης εἶναι καὶ καθ' ἑαυτὴν τελείως ἐσφαλμένη, μὴ ἔχουσα μηδὲ τὸ ἀσθενέστατον στήριγμα, ἀποδεικνύει δὲ αὐτὸν ἀνθρώπον μὴδ' ἐπ' ἐλάχιστον προσανατολισθέντα εἰς τὰς Πολιτικὰς Ἀρχαιοτήτας καὶ τὴν κατανόησιν τῶν ἀρχαίων συγγραφέων ὡς πρὸς αὐτάς.

5) Ἡ γνώμη τοῦ Κεραμ. ὅτι τύπανον καὶ τύμπανον δηλοῖ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα εἶναι τελείως ἐσφαλμένη· ταῦτα ἦσαν ὄλως διάφορα ἀλλήλων καὶ λέξεις καὶ πρῶγματα, δικανικὴ δὲ λέξις καὶ ὄργανον θανατικῆς ἐκτελέσεως ἦτο μόνον τὸ τύπανον, ἦτοι εἶδος ῥοπάλου ἢ κορύνης, ὡς περίπου ὁ σημερινὸς «κόπανος» τῶν πλυντριῶν.

6) Ἐπίσης εἶναι ὄλως αὐθαίρετος καὶ φαντασιώδης ἡ γνώμη τοῦ Κεραμ., ὅτι τύπανον-σανίς-ξύλον (πεγτεσύριγγον) ἦσαν ἓν καὶ τὸ αὐτό, ἢ περίπου τὸ αὐτὸ πρᾶγμα· διότι τὸ μὲν τύπανον ἦτο ὄργανον **ἐκτελεστικὸν θανάτωσης**, τὰ δὲ ἄλλα **προληπτικὰ ἀποδράσεως**, διάφορα ἀλλήλων καὶ ταῦτα.

7) Αἱ θεωρίαι τοῦ Κεραμ., στομφωδῶς ὑποστηρίζοντος ὅτι τόποι θανατικῶν ἐκτελέσεων ἦσαν τὸ «ἀνδροκτονεῖον, τὸ Θεσμοφόριον καὶ τὸ Φάληρον», ὑπερβαίνουν καὶ τοῦ γελοίου τὰ ὄρια, ὡς προερχόμεναι ἀπὸ προφανεῖς παρερμηνείας καὶ παρανοήσεις ὑπ' αὐτοῦ τῶν ἀρχαίων κειμένων καὶ μνημείων· ἐπιτείνει δὲ τὴν γελοιότητά του ὁ Κεραμ., ἐπιχειρῶν νὰ ἀνατρέψῃ τὰ περὶ «βαράθρου-ὀρύγματος» κοινῶς παραδεδεγμένα ὑπὸ τῶν εἰδικῶν ἐρευνητῶν.

8) Τὰ περὶ βασανισμοῦ καὶ βασανιστικῶν ὀργάνων ὑπὸ τοῦ Κεραμ. ἐκτιθέμενα καὶ ἐξαγόμενα ἀποτελοῦν παιδαριώδη αὐτοσχεδιάσματα, δηλοῦντα πλήρη ἄγνοιαν τῆς ἀρχαίας Νομοθεσίας καὶ χονδροειδῆ ἀμάθειαν πρὸς ἐκτίμησιν τοῦ βαθμοῦ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν ἀρχαίων.

9) Ἡ ἐξαγωγή τῶν περὶ «ἀποτυμπανισμοῦ» ἰδίων γνωμῶν τοῦ Κεραμ. ἐκ τῶν Θεσμοφοριαζουσῶν τοῦ Ἀριστοφάνους εἶναι μωρὰ καὶ ἐσφαλμένη, δεικνύει δὲ ὅτι ὁ Κεραμ. παρενόησεν ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον τὰ ὑπὸ τοῦ κωμικοῦ ἐκεῖ ἐκτιθέμενα, ἀποδείξας τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἀνίκανον πρὸς ἐξαγωγὴν ἀληθινῶν συμπερασμάτων ἐκ τοῦ «χρυσωρυχείου» τούτου τῶν Πολιτικῶν Ἀρχαιοτήτων.

10) Εἶναι ἄτοπος καὶ δηλοῖ τελείαν ἄγνοιαν τῶν στοιχείων τῆς Πολιτικῆς καὶ Ποινικῆς Δικονομίας τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων ἢ ὑπὸ

τοῦ Κεραμ. χρῆσις τῶν δικανικῶν ὄρων «ἀπαγωγή-ἐφήγησις-προστί-
μημα-εἰσαγγελία κλπ.» ὡς πρὸς τὰς διατυπώσεις των καὶ τὰ ἀποτελέ-
σματά των, ὡς καὶ ἡ ὑπ' αὐτοῦ ἀδαιρέτως καὶ ἀνοήτως γενομένη
μετονομασία τοῦ «νόμου ἐπὶ τοῖς ἱεροσύλοις καὶ προδόταις» εἰς νόμον
«περὶ ἀταφίας», καὶ ἄλλων τοιούτων νομικῶν ἐκφράσεων διαστροφῆ,
ἀκαταληψία καὶ παρερμηνεία ὑπ' αὐτοῦ.

11) Εἶναι ἐσφαλμένη ἡ γνώμη τοῦ Κεραμ. περὶ αὐστηρότητος καὶ
ἰσχύος ἀμεταβλήτων, ἐν πάσαις ταῖς δικονομικαῖς λεπτομερεῖαις των,
τῶν «φονικῶν νόμων» τοῦ Δράκοντος, τῶν ὁποίων ἄλλως τε ἡ ἀλη-
θῆς ὄνομασία εἶναι «θεσμοὶ» περὶ «τῶν φονικῶν δικῶν», δεικνύει δὲ
αὕτη ὅτι ὁ Κεραμ. δὲν προήγαγε τὰς περὶ τούτων γνώσεις του πέραν
ἐκείνων, τὰς ὁποίας εἶχε λάβει ἐπὶ τῶν μαθητικῶν ἐδράνων πρὸ μιᾶς
περίπου τεσσαρακονταετίας· (σημειωτέον δὲ ὅτι ὁ Κεραμ. γράφει περὶ
Δράκοντος καὶ ἐν σελ. 46, χωρὶς νὰ παραπέμπῃ καὶ εἰς αὐτὴν διὰ τοῦ
πίνακος του).

12) Εἶναι ἐσφαλμένος καὶ αὐτόχρημα γελοῖος ὁ ὑπὸ τοῦ Κεραμ.
χαρακτηρισμὸς τῶν δικαστικῶν ἀποφάσεων τοῦ «Ἀρείου Πάγου» (τὸ
ἀληθὲς ὄνομα εἶναι τῆς «ἐξ Ἀρείου Πάγου Βουλῆς»), ὡς αὐστηρῶν,
ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς φιλανθρώπους τοῦ «Παλλαδίου» καὶ «Δελφινίου»
(ἡ ἀληθῆς ὄνομασία των εἶναι «ἐπὶ Παλλαδίῳ, ἐπὶ Δελφινίῳ»). δει-
κνύει δὲ πλήρη ἄγνοιαν τοῦ Κεραμ. τῶν περὶ ἀρμοδιότητος τῶν δικα-
ζόντων τὰς φονικὰς ὡς καὶ τὰς ἐχούσας ζημίαν θάνατον δίκας ἐν Ἀθή-
ναις δικαστηρίων, τακτικῶν, ἐκτάκτων, εἰδικῶν καὶ «στρατοδικείων»
ἢ «ναυτοδικείων».

13) Ὅλως παιδαριώδης εἶναι ὁ ὑπὸ τοῦ Κεραμ. παραλληλισμὸς τῶν
διὰ τυπάνου ἢ κωνείου (ἢ «φυγῆς,!») θανατώσεων, δεικνύει δὲ πλὴν
ἄλλων καὶ οὗτος, ὅτι ὁ Κεραμ. ἀγνοεῖ ἐντελῶς τὴν διάκρισιν τῶν ἐγ-
κλημάτων ὡς ἀτιμωτικῶν καὶ πολιτικῆς φύσεως, τὴν διάφορον δοσιδι-
κίαν πολιτῶν, ξένων, μετοίκων, δούλων, ὡς καὶ τὸν διάφορον τρόπον
θανατώσεως αὐτῶν ἐν περιπτώσει καταδίκης των εἰς τὴν ἐσχάτην τῶν
ποινῶν.

14) Οἰκτρῶς ἐσφαλμένη εἶναι ἡ γνώμη τοῦ Κεραμ. περὶ τοῦ ὅτι ὁ
Αἰσχύλος εἰς τὸν Προμηθεά του μιμεῖται «ἀποτυμπανισμὸν,» ἐφευρέ-
σεως Κεραμ. (ἢ ἔστω καὶ τῆς παγκοίνως γνωστῆς μορφῆς) ἢ σκέψις
καὶ μόνη τοῦ ὅτι ὁ ποιητὴς οὗτος θὰ ἠδύνατο νὰ παρουσιάσῃ ἐνώπιον
τῶν Ἀθηναίων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τοιοῦτον ἥρωα, τιμωρούμενον ὡς
οἱ ἔσχατοι κριθέντες ἔνοχοι ἀτιμωτικῶν ἐγκλημάτων, ἀποδεικνύει τὸ
λίαν χαμηλὸν ἐπίπεδον τῆς διανοητικότητος τοῦ Κεραμ. ὡς πρὸς τὴν

ἐν γένει γινώσιν τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ κόσμου.

15) Ὅλως ἐσφαλμένη εἶναι ἡ ἀντίληψις, τὴν ὁποίαν ἔχει ὁ Κεραμοπούλλος, περὶ τῆς Λαογραφίας, τὴν ὁποίαν θεωρεῖ ὡς κοινὸν δοχεῖον πάσης ἀκαθαρσίας, δυναμένην νὰ προσλαμβάνῃ ἀδιακρίτως οἰανδήποτε ἀτομικὴν χυδαιότητα τοῦ πρώτου τυχόντος ὑπανθρώπου, καὶ πᾶσαν βδελυγμίαν, ὁθενδήποτε προερχομένην· ἡ δὲ καὶ ἔμπρακτος ὑπ' αὐτοῦ ἐφαρμογὴ τῆς τοιαύτης ἀντιλήψεως τοῦ ἀποδεικνύει τὸν νοσηρῶς διάστροφον περὶ τὰ χυδαῖα καὶ ταπεινὰ ἐνασμενισμόν τοῦ Ἀ. Δ. Κεραμοπούλλου.

Γενικὸν συμπέρασμα : Κατὰ τὰ ἀνωτέρω, ἐν τῷ κριθέντι βιβλίῳ τοῦ «*ὁ ἀποτυμπανισμὸς κλπ.*», ὁ συγγραφεὺς Ἀντώνιος Δ. Κεραμοπούλλος, ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων Ἀττικῆς, ἀποδεικνύεται ὅτι οὐχὶ μόνον δὲν διαφωτίζει οὐδὲ ἐρμηνεύει οὐδὲν ζήτημα λόγου τινὸς ἄξιον, ἀλλὸ κατὰ τὸ πλεῖστον αὐτοῦ παρανοεῖ, συσκοτίζει καὶ διαστρέφει μὲ πρωτοφανῆ ἀμάθειαν καὶ ἀνθάδη τόλμην οὐχὶ ἀπλῶς μικρὰ καὶ ἀσήμαντα θέματα, ἀλλὰ καὶ τὰς θεμελιώδεις καὶ στοιχειωδεστάτας ἀρχὰς τοῦ Ἀττικοῦ Δικαίου, τῶν Πολιτικῶν Ἀρχαιοτήτων, τῆς Ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ καὶ τῆς Λαογραφίας, καταστήσας τοιουτοτρόπως τὸ βιβλίον τοῦ ἄχρηστον συνονθύλευμα καὶ αὐτόχρημα τὸ τῆς παροιμίας «*λίθοι τε καὶ πλίνθοι καὶ κέραμό(πουλλο)ς καὶ ξύλα, ἀτάκτως ἐρριμμένα,*».

Ἐν Βόλῳ τῇ 14 Ἰουλίου ν. ἡ. 1923

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΣΩΤ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ἐκ Τριπόλεως τῆς Ἀρκαδίας

ΠΡΟΣΘΗΚΗ

Ἐπειδὴ πολλοὶ τῶν ἀναγνωστῶν, ἀγνοοῦντες ἴσως τὰς λεπτομερείας τῆς δράσεως ἐκάστου Ἑλλήνος ἐπιστήμονος, ἤθελον σχηματίσει τὴν γνώμην ὅτι καὶ ἐγώ, ὡς ὁ Ἄ. Δ. Κεραμόπουλλος, διὰ πρώτην φοράν ἐπιχειρῶ νὰ γράψω περὶ Ἀττικοῦ Δικαίου καὶ Πολιτικῶν Ἀρχαιοτήτων, καὶ μάλιστα ὅτι ὡς ἀπαρχὴν τῶν ἐργασιῶν μου προσφέρω μόνον τὰς περὶ τῶν ἄλλων κρίσεις μου, εἶμαι ἠναγκασμένος νὰ προσθέσω ὅτι ἔχω ἤδη δημοσιεύσει δύο εἰδικὰς πραγματείας περὶ τούτων τὰς ἐξῆς :

— 1) ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΤΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

I *Περὶ τῶν ὀφειλετῶν χρημάτων πρὸς τὸ Ἀθηναϊκὸν Δημόσιον, καὶ ἰδίως περὶ τῶν γραφῶν ἀγραφίου, βουλευσεως, ψευδεγγραφῆς καὶ ἐνδείξεως* (ἰταλίστι ἐν Ρώμῃ 1899).

— 2) ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΤΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

II *Περὶ τῶν εὐθύνων τῶν ἀρχόντων, καὶ ἰδίως περὶ τῶν λόγι-
στῶν, εὐθύνων, συνηγόρων καὶ παρέδρων ἐν σχέσει πρὸς τὴν Ἀριστοτέλους Ἀθηναίων Πολιτείαν* (ἐλληνίστι ἐν Ἀθήναις 1900).

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΩΝ ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ

Σελ. 8 στίχ. 8 ἐκ τῶν κάτω ἀντὶ *λειτάρια* γράφει *λητάρια*

Σελ. 16 στίχ. 16 ἐκ τῶν κάτω ἀντὶ *προταθέντος* » *προτεθέντος*

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000000241

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Β. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

A12027

ΤΙΜΑΤΑΙ ΔΡΑΧ. 5

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ Κ. Π. ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΝ ΒΟΛΩΙ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΑΝ